

ФИЛАТЕЛИСТИЧКИ ГЛАСНИК

година I децембар 2013	часопис за теорију и праксу филателије e-mail: filatelisticki.glasnik@gmail.com цена: 350 динара	5
------------------------------	--	---

САДРЖАЈ

Уводник.....	3
Српска енциклопедија – Драгослав Ђукановић.....	4
Организација П.Т. службе у Црној Гори 1870 – 1915 [5] – Милош Јакић	5
Поштанска служба Равногорског покрета [4] – Мирко Царан.....	8
Затворене дописне карте Србије из 1893/94 – Миодраг Вуковић.....	11
Приказ књиге Неми сведоци.....	18
Грешке у дизајну марака – Драгослав Ђукановић.....	20
Марке са сликом црногорске краљице Милене – Херман Диц.....	21
Савезници у одбрани Београда (и Србије) са Дунава и Саве [1] - Милан Радовановић и Петер Портфлит.....	23
Преписка ратних заробљеника и интернираних лица из Србије, посредством Међународног комитета Црвеног крста [2] – Војислав Беговић.....	29
Посебности код редовних марака са мотивом поштанског саобраћаја и телекомуникација – Зоран Бошковић.....	34
Пригодно издање Извиђачи - Европа 2007 – два различита папира - Владимир Милић.....	37
(При)казивање Његошевог портрета.....	40
Редовне марке „Привреда“ [3] – Александар Брусин.....	42
Београдски сајам пре II Светског рата – Саша Недељковић.....	48
Издања Поште „Србија“ у периоду септембар – децембар 2013.....	53

ФИЛАТЕЛИСТИЧКИ ГЛАСНИК

Часопис за теорију и праксу филателије

Ставови објављени у текстовима појединих аутора нису нужно и ставови редакције, тако да не сносимо одговорност за евентуалну штету насталу њиховим објављивањем.

Право коришћења: Чланци објављени у "Филателистичком гласнику" могу се даље објављивати искључиво уз сагласност аутора. Делови чланака могу се објављивати уз обавезно навођење потпуне референце и уз поштовање ауторских права аутора и издавача.

Изази четири пута годишње:
март, јун, септембар и децембар

Издавач и одговорни уредник: **Владимир Милић**

Сарадници: **Војислав Беговић, Миодраг Вуковић, Херман Диц, Милан Радовановић, Мирко Царан, Драгослав Ђукановић, Александар Брусин, Зоран Бошковић и Саша Недељковић**

Лектор: **Јулка Симовић**

Дизајн и графичка обрада: **Владимир Милић**

e-mail: **filatelisticki.glasnik@gmail.com**

Штампарија: **Instant system,
Црнотравска бб, Београд**

Тираж: **100**

На задњој корици: Споменик Карађорђу на Калемегдану свечано откривен 11. августа 1913. Почетком 1916. Аустријанци су га уклонили принудним радом руских заробљеника.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
656.835.91.(497.11)

ФИЛАТЕЛИСТИЧКИ гласник : часопис за теорију и праксу филателије / одговорни уредник Владимир Милић. – Год. 1, бр. 5 (дец. 2013)- . – Београд : Владимир Милић, 2013-. - 21 cm

Тромесечно

ISSN 2334-7147 = Филателистички гласник (Београд. 2013)

COBISS.SR-ID 196133132

Journal Philately Theory and Practice

Articles in this issue of "Filatelisticki glasnik" do not necessarily reflect the opinion of the Editorial

Articles in this journal, unless otherwise stated, may be reproduced with authors permission only.

Published four times a year:

March, June, September and December

Publisher and Editor:

Vladimir Milic

Contributors:

Vojislav Begovic, Miodrag Vukovic, Hermann Dietz, Milan Radovanovic, Mirko Caran, Dragoslav Djukanovic, Aleksandar Brusin, Zoran Boskovic and Sasa Nedeljkovic

Lecturer: **Julka Simovic**

Design: **Vladimir Milic**

e-mail: **filatelisticki.glasnik@gmail.com**

Printed by: **Instant system, Belgrade**

Circulation: **100**

Price: **6 EUR + postage**

Image on the back cover: Karadjordje's monument on the Kalemegdan officially unveiled 11th August 1913th. Early 1916th Austrians him, forced labor of Russian prisoners removed

ISSN 2334-7147

Уводник

У првој години излажења, "Филателистички гласник" с овим бројем испуњава обавезе према читаоцима и претплатницима преузете на почетку. На уредно излажење обавезала нас је пажња филателистичке јавности, ауторски текстови које објављујемо у наставцима, као и подршка читалаца у Србији и иностранству, коју добијамо електронском поштом.

Немерљив допринос успеху часописа дају наши сарадници и уредници у онлајн редакцији. Концептом да се у сваком тренутку располаже материјалом за два броја унапред већ су обезбеђени текстови за објављивање у првом полугодишту 2014. А историјском логиком, у 2014. години доминира Велика тема Великог рата. Као најаву, у овом броју ексклузивно говоримо о књизи проф. др Милана Радовановића "Неми сведоци" – историјској хроници, која филателистичким документима приказује Србију и Савезнике у Првом светском рату. "Гласник" настоји да стручни прилози буду историјски и поштански документовани како би, у првом реду, користили сакупљачима и излагачима збирки традиционалног (марака), поштанско-историјског и другог филателистичког материјала.

Савременост је у "Гласнику" заступљена у текстовима о текућој продукцији марака и других вредносница, са вестима о новим издањима и критичким текстовима заснованим на поставкама "теорије филателије", у светлу FEPA i FIP правила.

У 2014. години почећемо са објављивањем тематских свесака и на

тај начин покренути "Гласникову библиотеку". Припреме су у току, а у избору се налазе оригинални ауторски радови, до сада необјављивани у домаћој филателистичкој периодици.

О трендовима на домаћем филателистичком тржишту тешко је говорити. Према писању електронских медија "просечан" материјал популарних земаља за сакупљање у дужем периоду бележи пад цена. Под изразом "просечан" подразумева се материјал којим сакупљач одређене земље попуњава свој албум, филателистички прихватљивог квалитета. Другим речима, ради се о поштанским маркама издатим у последњих четрдесетак година, средњег квалитета, које нису нарочито ретке, и као такве их је релативно лако наћи код продаваца. Са чистим маркама европских земаља наведеног периода тргује се на основу њихове номиналне вредности, са много тога што рециклира као текућа поштарина (у Србији се писмоносне пошиљке могу платити маркама Републике Србије, од 30. јуна 2006.) С друге стране, за бољим материјалом европских земаља, ранијег периода, постоји изражена и стабилна потражња. Израз "бољи" односи се на марке за које није разумно очекивати да их дилер има на лагеру у сваком тренутку, било због њихове реткости или квалитета.

Са жељом да и у овом броју пронађете нешто из делокруга вашег филателистичког интересовања, желим вам срећан Божић и Нову Годину.

Уредник

Српска енциклопедија

Пре десетак година донета је одлука да се у издању Српске академије наука и уметности, Матице српске и Завода за уџбенике из Београда, започне рад на „Српској енциклопедији“. Та енциклопедија је општег типа и предвиђено је да укупно има око 15 томова. Сваки том би имао 800 до 1.000 страница великог формата. До ове године је објављен само први том (у две књиге), који садржи појмове односно одреднице на слова А и Б. Недавно се појавио и други том у коме су обухваћене одреднице на слово В. Уочили смо да у први том није укључена ни једна личност због њеног доприноса на пољу филателије. После консултације са неким филателистима, а због хитности и у врло кратком времену, сакупили смо податке о двојци наших познатих колекционара из ове области, и написали текст о њима.

Пре неколико дана из штампе је изашао и други том ове енциклопедије и у њему су се појавиле одреднице о професору Јовану Величковићу и Војину Вишацком. Како је професор Величковић већ био предвиђен да буде унет у ову енциклопедију због својих заслуга на пољу технологије, његовој биографији смо додали и његов рад на пољу филателије.

Истичемо да је, колико нам је познато, ово први пут да у једну енциклопедију буду укључене и неке особе због заслуга на пољу филателије. Како се планира и даље издавање овог капиталног издања, били би веома захвални свим филателистима који би нам сугерисали које би још особе биле заслужне да буду укључене у „СРПСКУ ЕНЦИКЛОПЕДИЈУ“. Тренутно је хитно да нам се доставе идеје за филателисте чија презимена почињу на слово Г, Д, Ћ и Е. Свакако да је једна од таквих особа и Евжен Дероко.

Проф. др Драгослав Ђукановић

ВИШАЦКИ, Војин, ветеринар, филателиста (Београд, 20. IX 1921 – Београд, 9. I 2002). Дипломирао на Ветеринарском факултету у Београду (1954). Као ветеринар радио у Тамишу, Омољци и другим местима у Војводини. Члан Савеза филателиста Србије од 1959. Око 1960. појављује се у српском часопису *Филателиста* са првим чланцима о војним поштанским цензурама на Солунском фронту. Њих преузимају загребачка *Филателија*, немачки часопис за филателију са подручја Југославије *ARGE Jugoslawien* и часопис југословенске студijske групе за филателију који излази у Лондону – *Jugoposta*. Истраживао је како су војне и поштанске окупационе власти поступале са поштанским пошиљкама у ратовима на тлу Србије и Југославије. Сазнања до којих је дошао продубио је и проширио на прве године по ослобађању Југославије после II светског рата. Истраживање о војним цензурама 1876–1945. објављено је у више наставака 1993–1998. у часопису *Филателиста* под називом „Пошта војних заробљеника и цензура“. Сврстава се међу најистакнутије истраживаче поштанских жигова Србије и Југославије. Књига *Војна пошта и санитет Војне Границе 1496–1871* (Бг 2000) на Европској филателистичкој изложби у Амстердаму (2002) награђена је позлаћеном медаљом. У првом тематском броју часописа *Филателиста* (2002) објавио је рад „Локације немачких војних пошта на Балкану 1941–1945“, на српском и немачком језику. Био је један од најуспешнијих српских и југословенских излагача на филателистичким изложбама у земљи и иностранству између 1970. и 2000. Добитник је националног гран-прија на Југословенској филателистичкој изложби 2000.

ДЕЛА: *Амбулантине (буџетне) поште на територији Југославије 1857–1970*, Бг 1988; *Остарење пошта и месни поштански животи у Србији 1840–1918*, Бг 1989. Д. Ђукановић

ВЕЛИЧКОВИЋ, Јован, инжењер технологије, универзитетски професор, филателиста (Беч, Аустрија, 2. VII 1927 – Београд, 16. XII 2012). Дипломирао на Технолошко-металуршком факултету Универзитета у Београду, где је и докторирао (1965). За асистента приправника изабран 1954. на Катедри за органску хемијску технологију ТМФ где је прошао сва наставна звања до редовног професора (1977). Држао је наставу из предмета Органска хемијска технологија и више предмета из области хемије и технологија макромолекула и полимерних материјала, први пут uveden код нас на ТМФ у Београду почев од 1961. После специјализације у САД на Бруклинском политехничком

универзитету, увео је у лабораторијски рад одређене методе карактеризације, као што су фракционисање полимера, одређивање молекулских маса расипањем светлости и др. Посебно се бавио полимеризацијом мономера деривата итаконске киселине, синтезом нових мономера, продајавањем алкил остатка у мономеру до C12 и преко тога, као и утицајем дужине алкил остатка на физичка својства насталих полимера и кополимера. Најзначајнија научна дела су: и Ј. Vukajlovic Filipovic, „Refractive index increments of di-n-alkylitaconate polymers and copolymers“, *Die Angewandte Makromolekulare Chemie*, 1970, 13; и Ј. Filipovic, „Cohesive energy densities of poly (di-n-alkyl itaconates)“, *Die Angewandte Makromolekulare Chemie*, 1977, 5; коаутор, „Kinetics of the curing process of alkyd-melamine resin systems“, *Thermochimica Acta*, 1989, 149; и Ј. Hrabar, M. Jacovic, „Viscoelastic properties of poly (dibutyl itaconate) melts“, *Die Makromolekulare chemie*, 1992, 193; коаутор, „The thermal degradation of some poly (dialkoxyethyl itaconates)“, *Journal of Thermal Analysis*, 1997, 47. Успоставио је директне везе са сродним институцијама у Чешкој, САД, Енглеској, Ирској, Француској, Немачкој, СССР-у и др. Одликован је Орденом рада са златним венцем 1986, а 1992. добитник Награде Српског хемијског друштва за изузетан допринос развоју науке код нас.

Т. Атанацковић

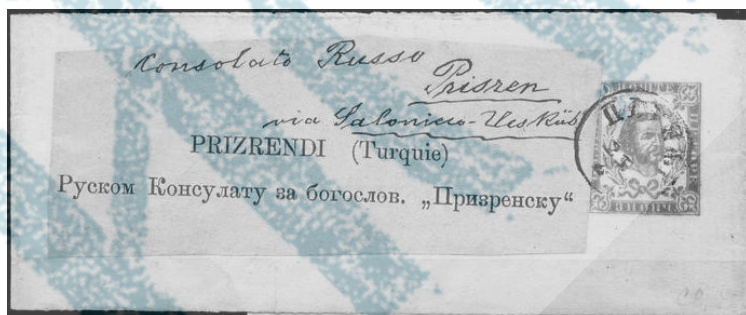
В. се рано посвећује сакупљању и проучавању марака и поштанске историје Југославије и земаља из којих је настала. Члан Савеза филателиста Србије од 1948. Прво излагање у нашој земљи, Загреб 1956; у иностранству, Лондон 1960. У току следећих 50 година излагао на преко 50 изложби у земљи и иностранству. Добитник је златних медаља за Претфилателију Србије, Кнежевину Србију, Краљевину Србију, Ратну пошту Србије 1912/1918, Прну Гору, Босну и Херцеговину, Марке Словеније 1919/1921, Отоманску пошту на територији Југославије, Мађарску пошту на територији Југославије, Целине Краљевине Југославије, Авионску пошту Краљевине Југославије. Атестор Савеза филателиста Србије за оригиналност марака нашег подручја од 1977, а од 2002. до 2010. председавајући Савета атестора Савеза филателиста Југославије, односно СФС. Члан Немачке асоцијације атестора 1986–2007, Аустријског савеза атестора од 1992, Светског савеза атестора од 1994, те члан FIP (Fédération Internationale de Philatélie) Комисије за борбу против фалсификата од 1991. Међународни судија, члан жирија FIP од 1989. Члан више страних и међународних филателистичких организација. Објављивао радове о поштанској историји и маркама, жиговима и фалсификатима Србије, Црне Горе, Краљевине Југославије, периода окупације 1941–1944, Републике Српске, Југославије од 1945. Д. Ђукановић

ИЗВОРИ: Архива ТМФ у Београду; Лична архива.

Организација П.Т. службе у Црној Гори 1870 – 1915 [5]

Милош Јакић, инспектор, Цетиње

У години 1893 Књаз – аутор дела "Пјесник и Вила" поклонио је друго издање истог дела Зетском дому "на корист оправке исте куће" и ослободио поштарине Управу цетињске Читаонице, која се примила издавања и растурања дела. Установљене су "поштанске куверте са отиснутим маркама од 5, 7 и 10 новчића", пуштене у промет 1 јула 1893 године и нотификоване у Светском поштанском савезу у Берну с тим, да се оне од 5 новчића употребљују за унутрашњост и Далмацију, од 7 новч. За Аустро-Угарску, а од 10 новч. за све остале земље, за које се могу употребљавати од 5 и 7 новч. са надопуном маркама до 10 новч. вредности. Поштама Цетиње, Ријека, Вир, Бар, Улцињ, Подгорица, Колашин, Андријевица, Данилов-Град, Никшић, Горанско и Грахово разаслана је у тврдом повезу књига "Електрична Телеграфија" (од Здравковића); примерци су даровани од поштанске управе у Београду, како би се чиновници "упознали са предметом своје дужности, којој су посвећени"; за упропаштење књиге платиће "5 фор. А. Б. . . . ко буде узрок томе". Од 1 септембра 1893 уведене су дописне карте од 5 и 5 новчића (проста карта и карта за одговор, прим В.Б.), а повучене од 3 и 3 новч. и завоји "фашете са отиснутом марком од 2 и 3 новч. на жутој и зеленој хартији за пошिल्ке штампаних ствари".

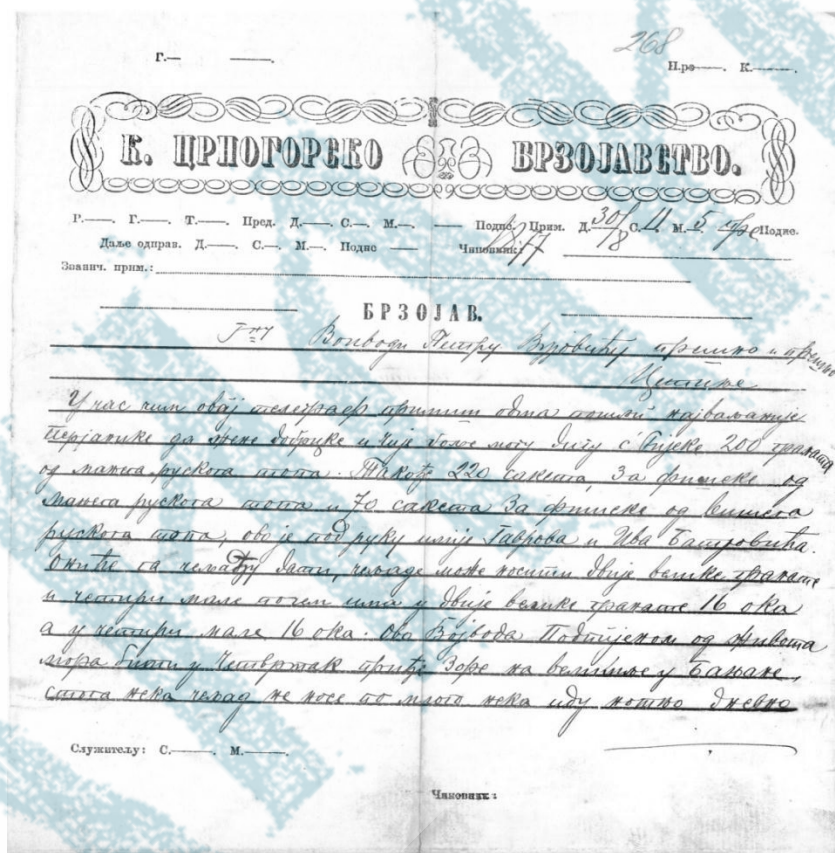
1898. 3 новчића, жутозелена / крем Завој за новине упућене из Цетиња руском конзулату за Призренску богословију преко Солуна и Скопља

1898. 3 Nkr. yellow green / cream. Newspaper wrapper sent from Cetigne to Consulate in PRIZREN via Salonique and Uskub, transport and aging traces

У 1894 г. (15. јануара) уведено је царинење пакета из иностранства "који подлежу плаћању државне дације" – таксе 6%. Адресирање латиницом. Царинске декларације. Умножавање колекције марака са вредностима од: 1, 20, 30 и 50 новч. и од 1 и 2 фиорина, почело од 1 марта 1894. Размена писмоносне поште између Бара и Бриндизија (Италија) од 28. априла 1894 "паробродом Пуља, који ће пристајати под Бар сваке друге суботе почињући од идуће". Нов образац потражнице са упутством да се шаљу изменичним "пограничним међународним поштама Цетиње и Пристан Барски". . . (за унутрашњост после 20 дана, за Европу после 2 месеца и ван Европу после 3 месеца, па до 6 месеци од

предаје), са марком од 10 новч. Уговор са Италијом о служби "Rebuts" (неиспоруцене пошиљке). Метеоролошки извештаји штација (о летњој киши).

Отварање поштанске службе у Андријевици од 19 јуна – 1 јула 1894 и картовна веза са Колашином (писмоносна и аманетна). Недовољно плаћене пошиљке за иностранство. Издање затворених дописних карата од 3, 5, 7 и 10 новч. за промет од 1 септембра 1894 и то: прве између картирајућих пошта (најближа унутрашњост); друге за унутрашњост и Боку Которску, треће за Аусто-Угарску, а четврте за остале земље Савеза. "Телеграфске линије с Турском": Подгорица - Тузи и Андријевица - Беране, а преко Турске: Улцињ - Скадар. "Таксене биљеге (марке) од 1, 2, 3, 5, 10, 20, 30 и 50 новч." уведене су 1 јануара 1895.

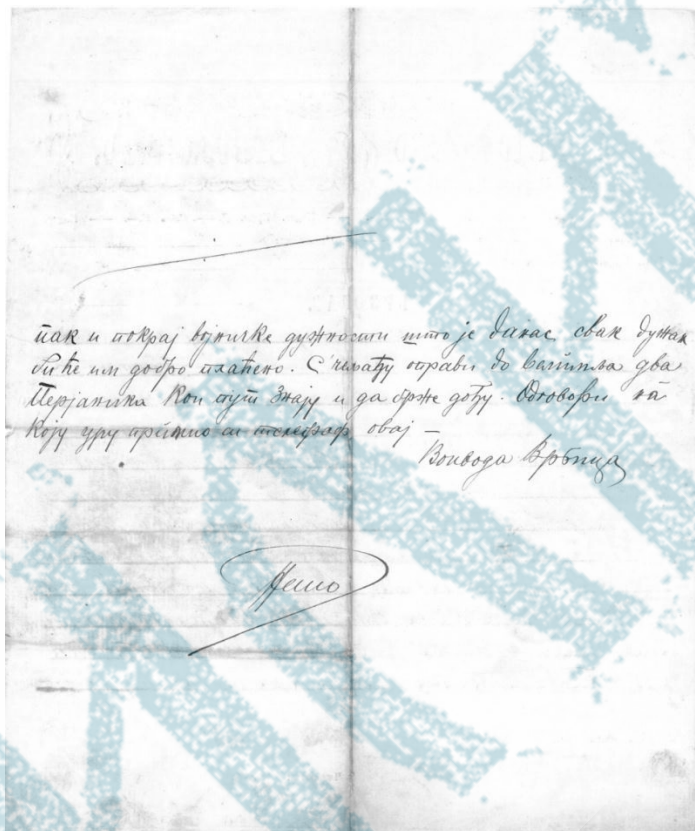
У јубиларној 1895. год. Поштанска управа под бр. 39 од 9. јануара 1895. год. упутила је телеграфски распис ове садржине:

"Свима телеграфским чиновницима,

Највишим одобрењем Његовог Височанства Господара 12 јануара ове године прославља се 25-то годишњица телеграфске установе у нашој држави. На ову нашу општу прославу позват је да буде присутан што већи број чиновника, али опет није било могуће нити нам је служба могла допуштити да сви на скупу будемо.

Увјерен да и ви заједно с нама радосно поздрављате и учествујете у ову општу прославу коју ви (вам, прим. В.Б.) честитајући и препоручујем што бољу пажњу и ред желећи да истрајете дуго и часно у служби на задовољство нашег узвишеног Господара као његови вриједни чиновници".

(наставиће се)

1877. Лице и наличје телеграфског бланкета¹
1877. Avers and Revers of telegraph formular

¹ Телеграм примљен 30/8/1877 у 11 сати пре подне.

"Г. Војводи Петру Вујовићу, прешно и прешно/ Цетиње.

У час чим овај телеграф примиш одма пошаљи најваљаније да жене добрске и чије боље могу (нечитко) с Ријеке 200 граната од мањег руског топа. Такође 220 сакета (врећа, прим. В.Б.), за фишке од вишега руског топа, ово је под руку Илије Гаврова и Ива Батровића. Они ће га чељађу дати, чељаде може носити двије велике гранате и четири мале почем има у двије велике гранате 16 ока а у четири мале 16 ока. Ово Војвода подпијеном од живота мора бити у четвртак прије Зоре (пре јутра, прим. В.Б.) на Велимље у Бањане. Стога нека чељад не носе по много нека иду ноћно (вероватно ноћу, прим. В.Б.) дневно пак и поред војничке дужности што је данас свак дужан биће им добро плаћено. С чељађу оправи до Велимља два перјаника који пут знају и да брже дођу. Одговори на коју уру примио си телеграф овај. Војвода Врбица".

Уз препис телеграма и једно историјско подсећање: црногорско-турски рат водио се између 1876. и 1878. године. Познат као "Вељи рат", окончан је победом Црногораца. У 1877. Црногорци су водили тешке борбе дуж границе са Херцеговином и Албанијом, а 24. септембра 1877. освојен је Никшић. Приказани телеграм је у вези са овим догађајима.

левој страни писмоносне карте. Писмоносна карта сачињава се у дупликату помоћу индиго папира, а исписује се искључиво мастиљавом писаљком. Када се карта потпуно попуни уникат се привезује уз препоруке и заједно са њима шаље у затвору одредишној пошти, а дупликат се задржава у пошти и чува као важан документ.

Службеник, који затвара писмоносне затворе, предаје их спроводнику поште (куриру, поштоноши, пешаку или коњанику) са путним листом. Путни лист (сл. 3) сачињава полазна пошта на овај начин:

ПОШТА _____

(Предња страна) П У Т Н И Л И С Т Обр. бр. 3

Датум	Полазна пошта	Долазна пошта	Име спроводника поште	Потпис поштанског службеника и жига

(Задња страна) П У Т Н И Л И С Т

Датум	Затвора комада Врећа Пакета	Полазна пошта	Долазна пошта	Примедба

Слика 3

Најпре се попуњавају мастиљавом писаљком рубрике предње стране путног листа, означавајући име полазне и одредишне поште, име спроводника поште и потом ставља отпремни службеник на одређено место свој потпис и отисак жига. На другу страну путног листа уписује у одређену рубрику име полазне поште и име одредишне поште. Лево од имена полазне поште уписује се у односну рубрику број комада свих затвора, које полазна пошта шаље. Одредишна пошта кад јој спроводник преда путни лист и види из њега колико затвора има да прими, преузима затворе и на одређеном месту путног листа потврђује пријем затвора својим потписом и отиском жига. Уједно ће службеник поште испитати, да ли је спроводник поште пробавио на путу одређено време или се задржао више него што је предвиђено, те ће га у том случају записнички саслушати и извести команданта среза. Осим тога увериће се, да ли спроводник поште располаже легитимацијом односно објавом у којој је назначено да је одређен за спроводника поште.

Исти путни лист, и на исти начин, служи и за отпрему у обрнутом правцу. Одредишна пошта која ће сада бити полазна, ставља на предњу страну листа отисак жига, исписује име спроводника и потпис службеника. Даљи поступак је исти као што је напред описан. При повратку спроводник поште предаје путни лист полазној пошти која га је сачинила. (...)

Свака пошиљка мора бити жигосана жигом места и дана оне поште код које је предана. Жигосање има да се обави тако, да се са отиска жига може јасно прочитати име поште и датум. Поштанске марке се жигошу тако, да отисак жига покрије целу површину марке. Ако на пошиљци има више марака, треба на сваку

ставити посебан отисак жига. Код званичних (ослобођених од таксе) и неплаћених пошиљака ставља се отисак жига у горњи десни угао адресне стране. Поновно стављање отиска жига на марку строго је забрањено. Отисак жига не сме се никада ставити на саму адресу пошиљке. Ако пријемна пошта пропусти да поништи марке жигосањем учиниће то она пошта која прва то опazi прецртавањем марака унакрсно мастиљавом оловком у боји и поред тако поништене марке ставити отисак свог жига. После жигосања имају све пошиљке да се распореде по местима опредељења. (...)

Миодраг Р. Вуковић

Затворене дописне карте Србије из 1893/94

First Issue Of Serbian Letter Cards From 1893/94

By M. R. Vuković

This article is, in the first place, result of the willingness of Dr. Richard M. Stevens to help improve and amend our knowledge of Serbian postal stationery issued between 1873 and 1921, his expertise and extensive research conducted over many years. Without his invaluable help, which included not only facts but also crucial questions of methodology and brushing-up my poor English, the article would never appear.

Although his most unselfish cooperation covered all issues of Serbian letter cards (as well as some other stationery), this article deals only with the first issue. As the most important part of the article is given both in Serbian and English, there is not much more left to be said. Except, maybe, that I believe it is very close to the "final touch".

По објављивању Каталога целина ступио сам у контакт са познатим истраживачем поштанске историје Србије др Ричардом Стивенсом. Његова несебична помоћ, како у подацима тако и у методолошким саветима, довела је до онога за шта верујем да је близу коначне каталогизације затворених дописница Србије.

Резултат тога је не само новим варијететима допуњена, већ и методолошки уједначенија каталогизација. Уз то, идентификовали смо начин формирања слога, величину и број штампарских плоча, а често извршили и њихову реконструкцију.

Мада је његова драгоцену сарадња обухватила сва издања затворених дописних карата (али и неких других целина) овај текст бавиће се само првим издањем.

Како су детаљи дати у каталогизацији, у уводу ћу се осврнути само на опште ствари.

Текст на затвореним дописним картама формиран је *ручним* слогом.

Штампарска плоча састојала се од *четири* позиције форме 2x2.

За штампање обе карте *првог штампања* првог издања коришћена је по једна плоча, с тим што су у току штампања две *целе* позиције на плочи за карту од 5 пара померене навише како би се вертикална напомена целом дужином нашла на предњој страни карте. Свака позиција има *маркантне* карактеристике које је чине посебним типом/варијететом. Карта од 5 пара зато има 4 (основне) + 2 (због померања слога у току штампања) варијанте, а карта од 10 пара 4 варијанте.

Код *другог штампања* за карту од 5 пара коришћене су *две* (8 позиција), а од 10 пара *четири* плоче (16 позиција). Свака позиција се разликује од осталих, али су неке разлике превише мале да буду каталогизирани и спадају само у истраживачке збирке.

Друго штампање је вероватно *група од два штампања (тиража)*, могуће у релативно кратком размаку, с тим да су при сваком коришћене по једна плоча за карте од 5 пара и по две за 10 пара. У том случају првом тиражу би вероватно припадале карте од 5 пара 1ПА, 1ПАа, 1ПВa и 1ПВb, као и карте од 10 пара 2ПА, пет позиција 2ПВ, 2ПВа и 2ПВb, а другом тиражу остале карте. Разлике између тиража су мале да би били раздвојени, већ је на њих само указано редоследом варијетета у каталогизацији.

Молим колекционаре поштанских целина Србије да све своје евентуалне примедбе, исправке и допуне доставе уреднику "Гласника" ради објављивања.

„*Цене*“ су само (можда не баш успешан) покушај да се успостави однос вредности између каталогизираних карата у зависности од њихове учесталости у тиражу, утрошка током употребе, појављивања у збиркама и на тржишту, али и (млаког) интересовања.

1893. 1. (13.) July. First issue of letter cards. Imprinted stamp with the bust of the King Alexander Obrenovic V as for the stamp issue of 1890. Inscriptions printed in black color. With **5 пара** letter card the distance between the lines of the header inscriptions is 3 mm; vertical inscription on the left side of the front ends with a period and begins 10.5 mm, 11.5 mm or 21 mm below the second address line. With **10 пара** letter card the distance between two header lines is 3.5 mm. The inscription on the rear is in two lines. The first line ends with the word "ваља". Imprinted stamp designed and engraved in Berlin. Printed in State Printery in Belgrade in typography on bluish-gray card stock.

* ● □

1 I) **5 (пара)**, bluish green / black

A) Vertical inscription begins 10,5 or 11,5 mm below the second address line, *entire vertical inscription is on the front, above fold*

a) Imprinted stamp without plate flaws (10.5 mm)	10	8	15
b) Stamp damaged at the upper left and broken "П" (11.5 mm)	10	8	15

B) Vertical inscription begins 21 mm below the second address line, word "Ошвара" is halfway on the rear; below fold (early printing, error corrected at the later stage - see IIC)

a) Imprinted stamp damaged at the upper left	12	10	18
b) Imprinted stamp damaged at the upper right	12	10	18

C) As 1 I B, but *entire vertical inscription is on the front, above fold (corrected IIB)*

a) Imprinted stamp damaged at the upper left	15	?	25
b) Imprinted stamp damaged at the upper right	15	?	25

2 I) **10 (пара)**, red / black

A) "З" in "ЗАТВОРЕНА" above "С" in "ДОПИСНА"

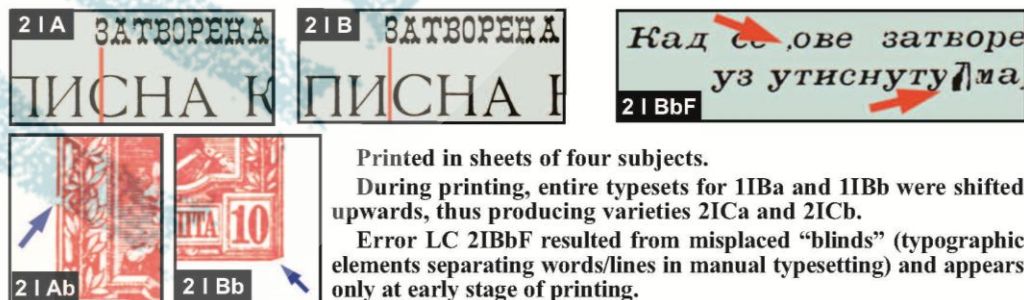
a) Imprinted stamp without errors	10	8	12
b) Imprinted stamp with broken left frame line	10	8	12

B) "З" in "ЗАТВОРЕНА" above "ИС" in "ДОПИСНА"

a) Imprinted stamp without errors	10	8	12
b) Imprinted stamp damaged at the lower right	10	8	12

F) "Када се ове" and "утиснуту марку" on the rear

30	?	50
----	---	----

Кад се ове затворене дописне карте шаљу ван месног поштанског рејона, ваља, уз утиснуту марку, прилепити још и марку која недостаје.

Inscription on the rear Напомена на полеђини

1893. 1. (13.) јул. Прво издање затворених дописница. Вредносна ознака са ликом краља Александра Обреновића V у нацрту издања из 1890. Текст црн. Код карте од **5 пара** размак редова натписа 3 мм; верикална напомена са завршном тачком и почиње 10,5 мм, 11,5 мм или 21 мм испод друге адресне линије. Код карте од **10 пара** размак редова натписа 3,5 мм. Напомена на полеђини дворедна. Први ред завршава се речју „ваља“, а други спојеним „недостаје“. Нацрт и рез вредносне ознаке урађени у Берлину. Штампана: двобојни књиготисак Државне штампарије у Београду на плавичасто сивом картону.

* ● □

1 П) 5 (пара), плавичасто зелена / црна

A) Вертикална напомена почиње 10,5 или 11,5 мм испод друге адресне линије, и целом дужином је на предњој страни

a) Вредносна ознака без оштећења (10,5 мм)	10	8	15
b) Вредносна ознака оштећена горе лево, сломљено „П“ (11,5)	10	8	15

B) Вертикална напомена почиње 21 мм испод друге адресне линије, реч „Отвара“ је делом на полеђини, испод превоја (прва фаза штампања, касније исправљено - види 11С).

a) Вредносна ознака оштећена горе лево	12	10	18
b) Вредносна ознака оштећена горе десно	12	10	18

C) Као 11В, само је напомена целом дужином на предњој страни (исправљено 11В)

a) Вредносна ознака оштећена горе лево	15	?	25
b) Вредносна ознака оштећена горе десно	15	?	25

2 П) 10 (пара), црвена/црна

A) „З“ у „ЗАТВОРЕНА“ изнад „С“ у „ДОПИСНА“

a) Вредносна ознака без оштећења	10	8	12
b) Оштећена лева оквирна линија вредносне ознаке	10	8	12

B) „З“ у „ЗАТВОРЕНА“ изнад „ИС“ у „ДОПИСНА“

a) Вредносна ознака без оштећења	10	8	12
b) Вредносна ознака оштећена доле десно	10	8	12

F) Са „Кад се ове“ и „утиснуту марку“ на полеђини

	30	?	50
--	----	---	----

Штампане у таблицама од четири карте.

Током штампања целокупни слогови за 11Ва и 11Вб померени су навише дајући варијанте 11Са и 11Сб.

Грешка 21ВbF је настала од слепог материјал којим се раздвајају речи у слогу. Јавља се само у делу тиража.

1894, 9. април. Неслужбено пригодно издање поводом Првог (добротворног) концерта ПТ задруге. Затворена дописница бр. 1 I са доштампом на полеђини (видети слику).

* ● □
- - ?

1 I P) 5 (ПАРА) (+ 95 пара), зелена / црна

Напомена: Постоји и дописна карта (бр. 38 II) са истом доштампом. Према признаници благајника Задруге коју је написао на полеђини карте из збирке др Х. Дица, продаване су уз улазницу за концерт (4 дин) по цени од 1 динар (укупно 5 дин). Љубиљеска цена.

1894, 9. April. Unofficial commemorative edition for the first charity concert of the Post and Telegraph Cooperative. Letter card No. 1 I with imprint on the rear (see fig. above).

* ● □
- - ?

1 I P) 5 (ПАРА) (+ 95 para), green / black

Note: Post card No. 38 II exists with the same imprint (from collection of Dr. Hermann Dietz). According to the quittance on the rear of the post card, written by treasurer of the Cooperative, letter cards and post cards were sold at the price of 1 dinar (i.e. with 95 para surcharge), while entrance to the Concert was charged 4 dinars, making total of 5 dinars. **Note:** Collector's price.

Постоје есеји затворених дописних карата првог издања. Есеји нису зупчани и уместо три имају четири адресне линије - две дугачке и две кратке. Познати су у типовима 1 I Aa и Ab (из збирке др Ричарда М. Стивенса). Како се штампарска плоча састојала од $4 = 2 \times 2$ карте, вероватно је да постоје и у типовима 1 I Ba и Bb. Постојање типова 1 I Ca и Cb је мало вероватно, јер су они настали касније, током штампе карата, од типова 1 I Ba и Bb.

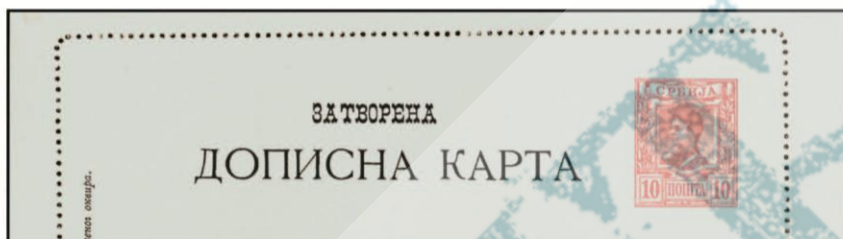

Essays exist of the first issue, imperforated and with four instead of three address lines. There are two of them in the collection of Dr. Richard M. Stevens, in types 1IAa and 1IAb.

Considering the size of printing plate, it is very possible that essays exist also in types 1IBa and 1IBb, while such possibility is highly improbable for types 1ICa and 1ICb, being later intervention in printing plates performed during printing process.

10 (ПАРА)
ЗДК бр. 2 II
LC No. 2 II

Када се ове затворене дописне карте шаљу у иностранство, ваља, уз утиснуту жарку, прилепити још и жарку која не достаје.

Inscription on the rear

Напомена на полеђини

1894, August (?). Second printing, with slightly altered layout and colors. With **5 ПАРА** letter card the distance between two header lines is 5 mm; vertical inscription without period at the end, and begins 19 mm or 13 mm below the second address line. With **10 ПАРА** letter-card the distance between the header lines is 4.5 mm. The first line of the rear inscription ends with "ваља, уз", and the second line with two separated words "не достаје". Printed in State Printery in Belgrade in typography on bluish-gray card stock.

1 II) **5 (пара)**, olive green / black

* ● ☐

Vertical inscription placed high, beginning 13 mm below second address line

A) "З" in "ЗАТВОРЕНА" above "С" in "ДОПИСНА"	20	?	30
a) Imprinted stamp with same damage as 1 I Ab	20	?	30

Vertical inscription placed low, beginning 19 mm below second address line

B) "З" in "ЗАТВОРЕНА" above "ИС" in "ДОПИСНА"	10	8	15
a) Imprinted stamp with the same damage as 1 I Bb	20	?	30
b) Imprinted stamp with damaged upper right corner	20	?	30
C) "З" in "ЗАТВОРЕНА" above "С" in "ДОПИСНА"	10	8	15

2 II) **10 (пара)**, pale red / black

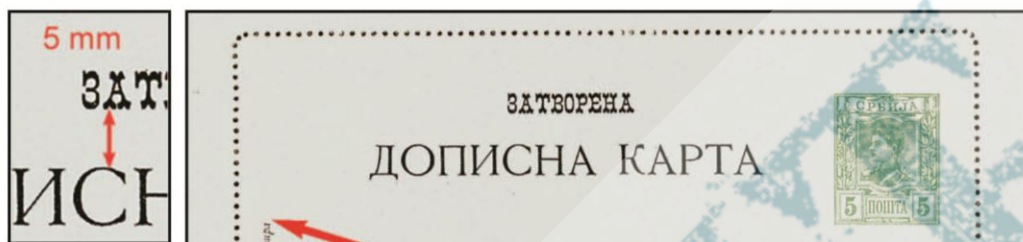
A) "З" in "ЗАТВОРЕНА" above "ИС" in "ДОПИСНА"			
a) As 2 I Bb and without period on the rear (early printing)	25	?	30
b) Same, but with period on the rear (corrected 2IIAa)	35	?	50
B) "З" in "ЗАТВОРЕНА" above "И" in "ДОПИСНА"	10	8	15
a) Imprinted stamp with broken left frame line as 2IAb	20	15	30
b) Imprinted stamp damaged under "I" in left "10"	20	?	30
c) Imprinted stamp with error at the lower right	15	12	25
d) Tiny plate crack between "С" and "Р" in "СРБИЈА"	15	12	25
e) Lowered, re-engraved "З" in "ЗАТВОРЕНА" (early printing)	35	?	25

Printed in sheets of 4 subjects, LC 1II from 2 (8 subjects), 2II from 4 printing plates (16 subjects). 1IIB and C appear on two positions in printing plate each, 1IIA, Aa, Ba and Bb on one position each. LC 2IIAa (later 2IIAb) appears on one, 22IIB on 11 (at early stage 10+ 2IIBe) and varieties on one position each. Errors 2IIAa and 2IIBe were corrected during printing.

Irregular and double perforation exist. Double perforation comes mostly from printer's waste sold at auctions in 1899 and 1911. Double perforation: * / ● = 100%, ☐ = 300-500%.

Valid until consumption (theoretically until fall of Obrenović dynasty in 1903).

5 (PARA) ЗДК бр. 111/LC No. 111 *Ошва се окидањем избушеног оквира*

1894, август (?). Друго штампање, делимично измењени боја вредносне ознаке и слог; код **5 пара** растојање редова натписа 5 мм, вертикална напомена без завршне тачке и почиње 19 или 13 мм испод друге адресне линије. Код **10 пара** растојање редова натписа 4,5 мм, први ред напомене на полеђини завршава се са „ваља, уз“, а други раздвојеним „не достаје“; двобојни књиготисак Државне штампарије на плавичасто сивом картону.

1 II) 5 (пара), маслинасто зелена / црна

Вертикална напомена постављена високо, почиње 13 мм испод друге адресне линије

A) „З“ у „ЗАТВОРЕНА“ изнад „С“ у „ДОПИСНА“	20	?	30
a) Вредносна ознака оштећена као код 1 I Ab	20	?	30

Вертикална напомена постављена ниско, почиње 19 мм испод друге адресне линије

B) „З“ у „ЗАТВОРЕНА“ изнад „ИС“ у „ДОПИСНА“	10	8	15
a) Вредносна ознака оштећена као код 1 I Bb	20	?	30
b) Вредносна ознака оштећена у горњем десном углу	20	?	30
C) „З“ у „ЗАТВОРЕНА“ изнад „С“ у „ДОПИСНА“	10	8	15

2 II) 10 (пара), pale red / black

A) „З“ у „ЗАТВОРЕНА“ изнад „ИС“ у „ДОПИСНА“			
a) Као 2 I Bb, и напомена на полеђини без тачке (рани тираж)	25	?	30
b) Исто, само напомена на полеђини са тачком (исправљена 2IIAa)	35	?	50
B) „З“ у „ЗАТВОРЕНА“ изнад „И“ у „ДОПИСНА“	10	8	15
a) Вредносна ознака са сломљеном левим оквиром као 2IAb	20	15	30
b) Вредносна ознака оштећена испод „1“ у левом „10“	20	?	30
c) Вредносна ознака оштећена доле десно	15	12	25
d) Танка напрстина клишеа између „С“ и „Р“ у „СРБИЈА“	15	12	25
e) Спуштено, задебљано „З“ у „ЗАТВОРЕНА“ (в.сл.)	35	?	25

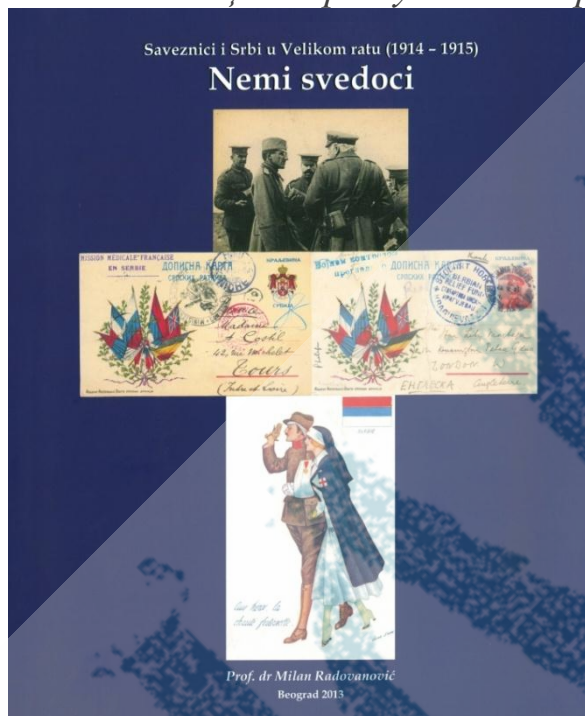

Штампано у табацима од 4 карте - бр. 1 II са две (8 позиција), а бр. 2 II са четири (16 позиција) штампарске плоче. Карте 1 II B и 1 II C се јављају на по две, 1 II A, Aa, Ba и Bb на по једној, 2 II Aa (касније 2 II Ab) на 1, бр. 2 II B на 11 (у раној фази 10 + 2 II Be) а варијетети на по једној позицији.

Познато је умерено и двоструко зупчање. Двоструко зупчање потиче највећим делом из макулатуре продате на аукцијама 1899. и 1911. Доплата за * / ● = 50 - 100%, □ = 300-500%.

Важиле до ујрошка (иџеорейски до џада династије Обреновић 1903).

Проф. др Милан Радовановић *Неми сведоци - Савезници и Срби у Великом рату 1914-1915*

Издавач:
Аутор, Београд 2013.

Језик/писмо:
Српски/латиница
Формат: 23 x 28 cm

Повез: тврди са
заштитним омотом

Обим: 196 страница
Тираж: 300

телефон: 063 80 249 13
email: radmi@eunet.rs

У предвечерје обележавања стогодишњице Првог светског рата из штампе је изашла монографија др Милана Радовановића *Неми сведоци* са темом *Савезници и Срби у Великом рату 1914-1915*, у наднаслову.

Први пут у српској поштанској историографији написано је дело које истражује еписторалну грађу (писма, карте, разгледнице и фотографије) о Савезницима и Србима у Првом светском рату. Као истраживач поштанске историје и аутор значајног броја радова из поштанске историје Србије у Првом светском рату, др Радовановић проналази меру између поштанско-историјског и историјског дајући овом књигом релевантан допринос историографији Великог рата. Он бира литерарни наслов за своју књигу желећи да истакне снагу наративне компоненте писмовног материјала, као извора првог реда, у трагању за историјском истином. Нагласак је на материјалу

послатом из Србије као драгоценом и непоткупљивом сведочанству о Србији и њеним савезницима у Првом светском рату.

Прву књигу чине три поглавља: 1. Историјски подаци (1914-1915), 2. Савезници и Срби у периоду од избијања рата до повлачења српске војске преко Албаније и Црне Горе (јул 1914 – новембар 1915), 3. Повлачење (новембар 1915 – јануар 1916). Најављена је и друга, која обухвата период од доласка на Крф (и касније Солун) до краја рата (јануар 1916 - новембар 1918, поглавље 4) и после завршетка рата (поглавље 5).

У пракси, историјска наука се заснива на тумачењу извора – пре свега наративних као што су хронике, историје, анали. Поред ових, Радовановић користи сликовни материјал Великог рата, као незаобилазан (у то време фотографија и техничка репро-

дукција увелико су нашли своју примену), у документовању теме коју излаже. Фино ткање текста повезује историју, историју медицине, поштанску историју и фотографију и због тога ће ова књига, пронаћи пут до читалаца различитих интересовања.

Помоћ савезничких војних и медицинских мисија, од избијања рата (јули 1914) до завршетка повлачења српске војске, избеглица и ратних заробљеника у неутралну Грчку (јануар 1916) исцрпно је описана и документована обиљем илустративног материјала у поглављима 2 и 3 првог тома ове монографије.

У отежаним условима за одвијање поштанског саобраћаја, заобилазним поштанским, дипломатским и војним путем стизале су приватне поруке најближима и родбини у домовини и савезничким земљама.

Војна помоћ током периода 1914-1915 документована је као помоћ: у борбама у ваздуху - ваздухопловству, у борбама на рекама Сава и Дунав - ратној морнарици и сувоземним борбама на границама Србије. За ово истраживање, сваки детаљ на поштански употребљеним објектима је важан. Због тога полеђина поштанске карте, писма или разгледнице често објашњава оправданост њеног навођења.

Штамбиљи француских ваздухопловних формација на војничким поштилкама, у овом контексту, носе ознаку војне формације (ESCADRILLE), назив функције у формацији (COMMANDANT), локацију формације (S. = SERBIE) и тип авиона коришћеног у ваздушним дејствима у Србији и на Солунском фронту. Поштански, манипулативни и цензурни жигови и ознаке постоје на многим од ових објеката. Посебно је занимљив приказ до сада у нашој филателистичкој литератури непознатих печата у овој области.

Војну помоћ српској речној морнарици у борбама на Дунаву и Сави пружиле су Француска, Британија и Русија. Аутор наводи да је пошта ових војних мисија веома ретка и вероватно уникатна. Он износи претпоставку, да је добар део преписке ишао дипломатском поштом и то унеколико објашњава реткост овог материјала. Нарочито је ретка пошта Руса, из војних јединица које су учествовале у операцијама на рекама Дунаву и Сави. У овој књизи почастите нас са неколико изванредних примерака.

Медицинска помоћ савезничких санитетских војних и хуманитарних мисија у овој књизи богато је документована преписком ових установа и њихових чланова. Припадници ових мисија дали су огроман допринос, како ратним напорима савезника тако и самом српском друштву, кроз животе небројених војника и цивила које су спасили.

Здравствене екипе користиле су франшизне поштанске погодности, од почетка рата и непосредно после примирја, за војску, као и за лечење цивилних или војних лица. Свим савезничким медицинским мисијама, у књизи је дат одговарајући простор, а њихово присуство богато илустровано преписком коју су водиле.

Књига се завршава трећим поглављем: *Повлачење српске војске и Савезничких војних и медицинских мисија преко Албаније и Црне Горе*. Овај део садржи фактографију и цитате који допуњавају слику о тим драматичним данима.

Монографија *Неми сведоци* је споменик српском народу и Савезницима у Првом светском рату саграђен од докумената поштанске историје.

Војислав Беговић

Проф. др Драгослав Ђукановић

Грешке у дизајну марака

Многи филателисти сакупљају грешке настале у процесу штампања или зупчања марака. Мањи број њих бави се грешкама насталим у процесу дизајна и припреме за штампу у различитим фазама. У овом кратком чланку наводимо примере грешака у дизајну марака.

На марки од 5 динара из серије поштанских марака издатих поводом 9. ШАХОВСКЕ ОЛИМПИЈАДЕ у Дубровнику 1950, приказана је једна позиција из партије одигране између Капабланке и Ласкера, која је одржана на турниру у Њујорку 1924.

На шаховској табли на марки, приказан је погрешан положај фигуре ловца. Он се налази на пољу f8 а требало би да се налази на пољу g8 . (сл. 1 десно).

Слика 1

Слика 2

Занимљиво је напоменути да је наведену партију добио Капабланка, а да је коначни победник тог турнира био Ласкер.

Посебну занимљивост представљају марке од 3 (сл. 1 лево) и 20 динара из исте серије 3 (сл. 2). На њима су, уз остало приказане и заставе земаља учесница укључујући и заставу Швајцарске која НИЈЕ учествовала на тој олимпијади!

Слика 3

Професор Зденко Криштафор из Загреба, 2011. објавио је књигу од 152 странице под насловом: „IX ŠAHOVSKA OLIMPIJADA, DUBROVNIK, 1950, U FILATELIJI“, у којој су дати до детаља сви подаци о овом издању марака, као и о пригодним жиговима, ковертама и другом у вези ове Олимпијаде.

Шаховска табла, као што сви знају, има 64 поља, односно осам хоризонталних и осам вертикалних редова.

На маркама номинале од 1 и 5 динара издања поштанских марака поводом Шаховске олимпијаде у Новом Саду 1990. године, може се уочити да по хоризонтали постоји чак више од десет редова поља . Ово одступање може да се објасни и "уметничком слободом аутора" који можда није ни желео да прикаже таблу већ бескрај шаховских поља!

Др Херман Диц

Марке са сликом црногорске краљице Милене

Текст „Марке са сликом црногорске краљице Милене“ објављен је у немачком часопису Südost-Philatelie, број 110 (2009. година). Текст у Гласнику објављујемо уз сагласност аутора и љубазност Јана Клауса, главног и одговорног уредника Südost-Philatelie. Истовремено изражавамо захвалност Николи Колунџићу за превод са немачког језика.

Die Marken mit dem Bild der Königin Milena von Montenegro

Hermann Dietz

Die Marken von 1916 sind keine Briefmarken und sie sind auch keine Spenden-Marken für das Montenegrinische Rote-Kreuz. Vielmehr sind sie das Produkt eines Schwindlers, der dafür im Gefängnis endete. Der Michel Katalog schreibt dazu mit Recht: Rot-Kreuz-Marken mit dem Bild der Königin Milena von Montenegro sind Private Mache.

Да пређемо одмах на ствар, марке из 1916. године (видети слику) у ствари нису поштанске марке, а уједно нису ни добротворне марке намењене црногорском Црвеном крсту. Пре би се рекло да је то дело једног преваранта, који је на крају завршио у затвору. *Михел* каталог је с правом написао „марке Црвеног крста са сликом краљице Милене су приватне марке“.

С тим би ова ствар за филателију у суштини била завршена, када те марке не би у Црној Гори још увек привлачиле велику пажњу. Тако су се могле видети поред класичних црногорских марака у музеју на Цетињу, као и на последњој Монтенегрофили одржаној 2008. године, а такође су у књизи „Црногорска пошта и поштанске марке“ (Цетиње 2001) описане као издање владе у егзилу. Да ли је то због патриотских разлога или пак чистог незнања, остаје да се види.

Захваљујући француском предузимачу Гастону Фонтанилу (који се звао Деландре), поседујемо те производе, као и велики број војних вињета. Рођен је 80-тих година 19. века у Валенси (јужна Француска), још као младић је размишљао како на најлакши начин да дође до новца. Био је талентован и пун идеја, али није много марио за право и законе. Кроз многобројне малверзације скренуо је пажњу на себе. Себи је присвајао звучне називе као „барон Allart, Marquis, De Vaurens, итд“ и основао је фирму за продају где је за управни одбор

именовао познате, угледне личности које о томе нису ништа знале. Последица таквог начина пословања био је да је као млад човек више пута посетио затвор.

Кад је избио I светски рат, уочио је нове могућности. Тврдио је да је изумео и развио локациони систем за подморнице и оружје за авионе, да би тако добио новац од заинтересованих учесника рата. Његова најбоља идеја је била производња и продаја војних вињета [1-3]. Већина су биле лепе, шарене и креиране од познатих француских уметника. На тај начин је створено више хиљада ратних марака за које је издао и албум и каталог. Данас те марке скупљају чланови Cindarella Stamp Club [4] и делимично су скупо плаћене.

Критична ситуација је настала када је Деландре почео производњу француских и црногорских марака Црвеног крста. Овде је код купаца створио утисак да би куповином тих марака била подржана једна добра ствар, али то није био случај. Иако су се марке добро продавале, приход није предао Црвеном крсту. Француски Црвени крст га је тужио за то, и он је априла 1917. ухапшен, а 20. јуна осуђен на вишегодишњу затворску казну. Деландре је умро 1923. године у затвору.

Те наводно црногорске марке Црвеног крста, које је Деландре направио, показале су модеран стил украшавања (*Jugendstil*), које су у краљевском издању Црне Горе из 1910. године дорађене, при чему је додата слика краљице, која је у тадашње време била распрострањена на дописницама и са одштампаним знаком Црвеног крста. Серија се састојала од четири вредности: 19 пара кармин, 15 пара плавозелена, 25 пара плаво и 50 пара виолетграо. Он је штампао марке у зупчању 11, али их има и незупчаних. Марке су понуђене од стране *Agence Comptable des Timbres de la Croix Rouge Monténégrine, 40 Rue Laffitte, Paris*.

У понуди је писало: „Имам ту част, да вам дам на знање, да марке су чије је издање одобрено од Црвеног крста Црне Горе и у његову корист, пуштене у продају 11. децембра.“ Цена серије је била 1,40 франка, значи номинална вредност плус 10 центима доплате по марци.

Међутим, трговцима поштанских марака је било сумњиво. Упућен је упит црногорској влади у егзилу и она је потврдила 13. децембра да се ради о илегалном и преварантском издању, које је урађено без задужења и знања црногорске власти [5].

Претпостављало се да су ове марке заувек избрисане из филателије, али како чињенице показују, то уопште није случај.

Литература

[1] *Images of the Great War Volume I and Volume II a fully-illustrated catalogue of Delandre's French military vignettes, 1914-1917*

[2] Francis Kiddle, Publications by Éditions Delandre. Cinderella Stamp Club, Handbook No.12, Alton, Hampshire, 1997.

[3] Francis Kiddle and Walter Schmidt. Images of the Great War Volume IV, Cinderella Stamp Club, Handbook No.13, Alton, Hampshire.

[4] Bonnie & Roger Riga Delandre vignettes have a colorful history <http://www.cinderellas.info/columns/Delandre/index.htm>

[5] Red Cross Stamps of Montenegro, *Griebert's Philatelic Notes and Offers*, Sept. 1917., p. 129

Проф. др Милан Радовановић и Петер Ф. Портфлит

Савезници у одбрани Београда (и Србије) са Дунава и Саве [1]

Allies in the defense of Belgrade (and Serbia) from the riverside
by prof. Milan Radovanovic and Peter F. Poortvliet

During the first years of the war, the importance of the Danube River (and Sava) has been steadily increasing for Austro-Hungary and Germany due to connection with Turkey, and later Bulgaria. The Austro-Hungarian fleet, was a constant threat to Belgrade and Serbia. To protect its borders Serbia asked for help from the Allies. English, French and Russian help was very valuable. Mail of these military missions is very rare and practically unknown. Only few items of these military missions are presented and described.

Војна помоћ Савезника током разматраног периода (1914-1915) може се разматрати као:

- помоћ у борбама у ваздуху – ваздухопловству,
- помоћ у борбама на Сави и Дунаву, и
- помоћ у сувоzemним борбама на границама Србије.

Надаље ће бити обрађен само део који се односи на помоћ савезника у борбама на Сави и Дунаву. На основу познатих (недовољно) података на „воденом” војишту, може се констатовати да су учествовале и француске, и британске, и руске војне снаге.

Историјски подаци указују да је током одвијања Великог рата постепено расла важност војног саобраћаја Дунавом и борби за превласт на Дунаву (и Сави). Контрола Дунава је била од стратегијског значаја за Савезнике, не само због Србије, већ и због везе Аустроугарске и Немачке са (још неутралном) Бугарском и преко Црног Мора са Турском, савезницима централних сила. Ратни бродови - монитори су као такви представљали сталну и велику опасност за Београд, престоницу Србије.

Такође, Аустроугарска је била једна од ретких европских земаља (сем Румуније) која је, поред Одељења за пловидбу имала и тзв. Дунавску флотилу (Donauflotte). Почетком рата, основну снагу аустроугарске Дунавске флотиле, сачињавало је 6 монитора и 6 патролних чамаца под командом капетана фрегате Фридриха Грунда (Fregattenkapitan Friedrich Grund) [1]. Распоред аустроугарске Дунавске флотиле почев од 15/28. јула па током августа 1914. године, је био следећи:

- на Дунаву, са базом у Земуну

1. Прва група монитора: монитори Темеш („Temes“) – командни брод и Бодрог („Bodrog“), као и патролни чамци (Patrouillenboot) „b“ и „f“.

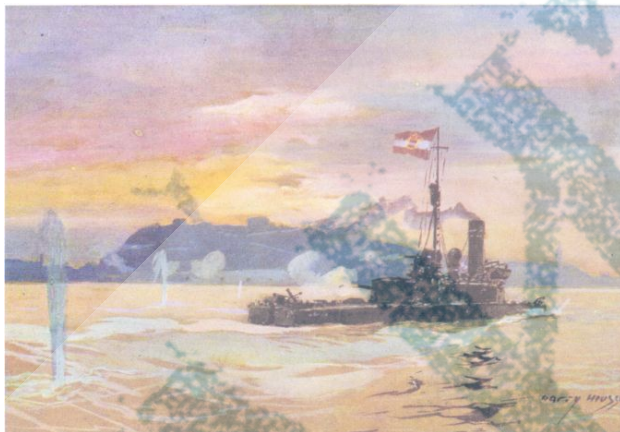
2. Друга група монитора: Самош („Szamos“) и Кереш („Koros“) – Слика 1, као и патролни чамац „с“.

Поред наведених на Дунаву се налазило и 13 помоћних бродова за подршку обе поменуте групе монитора.

Такође постојала је и База патролних чамаца у Панчеву („Patrouillenbootsstation Pancsova“) у којој су базирали патролни чамци „d“ и „g“.

На Сави је такође постојала Група монитора („Monitorgruppe“) коју су чинили стари монитори Марош („Maros“) и Леита („Leitha“), патролни чамац „h“ и 3 помоћна брода. База ових бродова је била у Брчком.

Касније, на Дунаву је патролирало 10 монитора аустроугарске ратне морнарице. Сваки од ових монитора био је опремљен топовима калибра 120 mm.

Слика 1 Аустроугарска добротворна разгледница: Бомбардовање Београда од стране монитора Кереш, рад сликара Хари Хаусера (Hari Hauser), 1914 године

Као континентална земља Србија није имала ратну морнарицу па је била принуђена да тражи помоћ од Савезника. Командант Хјуберт Кардејл (Hubert S. Cardale), који је припадао Британској морнаричкој мисији („British Naval Mission“) у Грчкој стигао је 30. октобра 1914. у Београд, да би сагледао стање и предвидео потребне кораке. Британски Адмиралитет из Лондона је послао јединицу Краљевске морнаричке лаке пешадије („Royal Marines Light Infantry“) која се састојала од 26 људи (морнара и маринаца) под вођством капетана Елиота (B.S. Elliot). Задатак ове морнаричке јединице је био да постојеће проблеме умањи, односно, колико је то год могуће спречи, како изазване минама постављених од стране аустроугарских војних јединица, тако и од аустроугарских монитора и патролних бродова. Ова британска јединица је стигла 7. јануара 1915 године.

Истовремено је, преко Солуна, возом стигла и артиљеријска јединица са тешким артиљеријским наоружањем са 24 артиљераца под вођством команданта Чарлса Кера (Charles L. Kerr). У свом саставу ова јединица имала је 8 топова калибра 120 mm, који су били постављени на покретним постољима. Даљи транспорт ових артиљеријских оруђа у Србији вршен је запрегама са воловима. Ово наоружање било је распоређено у четири батерије од којих је свака имала по два топа, и то тако што су три батерије биле распоређене на Дунаву, а једна на Сави на растојању од 3 до 50 km удаљеним од Београда (2,3). Такође, да би појачали борбена дејства, са Малте је превезен, возом од Солуна до Београда, један мали моторни брод који је имао могућност да користи торпеда.

Главно седиште Морнаричке бригаде било је у Смедереву око 40 km удаљено од Београда. Укупно учешће британских војника је било 40 морнара и 30 маринаца.

У међувремену, енглески посланик у Нишу је 20. јануара/2. фебруара 1915. известио српског министра иностраних дела да је енглеска влада поставила за команданта енглеског одреда у одбрани Београда адмирала Троубрица (Trouwbridge), који је стигао у Србију 22 фебруара 1915 године. Како је било недовољно британских војника, овим јединицама су придодати и српски артиљерци. Пошто српски официри нису били обучени за гађање покретних циљева, командант одбране Београда је од Троубрица 17/30. марта затражио кратко упутство за гађање монитора. Вицеадмирал Троубриц је 23. марта/5. априла послао Упутство Команди одбране Београда. Коначно је 28. марта/10. априла наређено да батерије заузму своје положаје (1) — Слика 2. Импресиониран способностима вицеадмирала Троубрица престолонаследник Александар је затражио да буде његов лични саветник и помоћник (Слика 3).

Слика 2 Адмирал Троубриц са капетаном Кером (са његове леве стране) приликом постављања топова изван Београда. Енглески недељник The Bystander, 22 септембар 1915.

Слика 3 Француска разгледница из Серије „Guerre 1914-1915“. Иста слика је објављена и у енглеском недељнику „War Illustrated“. Оригинални текст испод слике гласи: „Популарни српски принц и престолонаследник Александар, који је узимао активно учешће у више борби, снимљен је у разговору са вицеадмиралом Троубрицем (Troubridge) током посете британској артиљеријској јединици изван Београда, где се са занимањем упознао са британским наоружањем“.

Треба напоменути, да је и поред званичне неутралности Грчка била спремна да сарађује са земљама савезника или да „затвори очи“ пред одређеним догађањима. При доласку у Грчку вицеадмирал Троубриц и његови морнари и маринци су били били преобучени у цивилна одела. Према једном од сведока

ових догађања и добровољца – болничара (9) следи : „Из Енглеске су допутовали бродом до Малте. Униформе су им биле одузете и сваки од њих је добио цивилну одећу. Обучени у ова смешна одела,.. укрцали су се у путнички брод стигавши у Солун као трговци. Било им је дозвољено да неко време тргују, а онда су возом прешли српско-грчку границу и показали свој прави карактер. Наравно, учесници овог догађаја нису одмах показали право лице. Према сведочењу једног другог учесника ових догађаја – хирурга Џонстона (J. Johnston) који је радио као хирург у болници Црвеног крста у Скопљу и који је енглеску војну мисију сачекао једне вечери у Скопљу на пропутавању за Београд, целокупна војна мисија је била „апсурдно маскирана“ у цивилној одећи. Ношени „комерцијални узорци“ у количини од 30 тона били су декларисани као „паприка - љуте ствари“

Како је „прошло“ осам морнаричких топова од 4,7 инча (сса 120 mm) калибра, као и муниција, мине, торпеда и лансирне рампе за торпеда, није забележено. Без сумње је чињеница да су лучке власти „гледале на другу страну“ када је ова војна опрема долазила. Када је касније требало да се „уведе“ цео торпедни брод, привремено је био забрањен његов увоз, али је касније дошло до његовог пропуштања растављеног у делове који су возом били транспортовани до Београда, где су поново били склопљени.

Одговор на ово питање је нађен у књизи брачног пара Ескју (Askew) у делу који се односи на Прву британску пољску болницу где пише: „Морам да додам неколико редова што се тиче одбране Београда. Пре неколико месеци прошверцовали смо у Србију морнарички контингент који је био под контролом адмирала Троубрица и команданта Кера. Они су имали осам топова, размештених у четири батерије. Такође, имали су и патролни брод са топом.“ [8]

Применом топова великог калибра од стране савезника аустро-угарска Дунавска флотила је морала да се из безбедоносних разлога помери узводно. Због тога је лета 1915 године било релативно мирно у Београду и око Београда. Повремено су монитори долазили ноћу, испаливали по неколико граната и повлачили се, јер су савезници имали и рефлекторе којима су могли да осветле и установе положај монитора.

Не улазећи даље у историјске податке, биће приказана једина до сада позната два поштанска објекта упућена од стране војника Британске морнаричке мисије („British Naval Mission“).

Први примерак (Слика 4) је писмо послато као војничко писмо (без одговарајуће франкатуре) од стране члана Британске морнаричке мисије из Београда (жиг 12.06.1915) за Лондон, Енглеска преко Крагујевца где се налазила Српска Врховна команда. На писму се налази жиг војне поште Врховне команде „ВОЈНА ПОШТА / ВРХОВНА КОМАНДА“ (14.06.1915), крагујевачки двореди цензорни жиг „ВОЈНОМ

Слика 4

КОНТРОЛОМ ПРЕГЛЕДАНО“ љубичасте боје и иницијали цензора плаве боје. На горњем делу писма се уочава ручно написан уобичајени енглески појам за војничку пошту „On Active Service in Serbia“.

Други пример је разгледница (Сл.5) послата из Београда и поништена нечитљивим поштанским жигом Београда за Ексетер (Exeter), Енглеска преко Крагујевца где се налазила Српска Врховна команда, како је то већ наведено раније. На писму се налази жиг београдске цензуре „ПРЕГЛЕДАЛА ВОЈНА ЦЕНЗУРА“ црвене боје. Такође на карти се уочава жиг војне поште Врховне команде „ВОЈНА ПОШТА / ВРХОВНА КОМАНДА“ (10.06.1915), крагујевачки двореди цензорни жиг „ВОЈНОМ КОНТРОЛОМ ПРЕГЛЕДАНО“ љубичасте боје и два иницијала цензора плаве боје (вероватно, једног из Београда и другог из Крагујевца). Детаљнијим разматрањем текста уочава се да је британски

маринац послао карту 15 јуна по грегоријанском календару, и да се поред „England“ налази и српски назив „Енглеска“ написан ћирилицом! У горњем делу разгледнице стоји „Sailor on Active service“ што додатно потврђује да је наведена разгледница била послата од члана Британске морнаричке мисије у Србији.

Слика 5

Са гледишта поштанске историје практично нема података о учешћу српских артиљераца у овим овим операцијама. Нађена је само једна приватна дописница, која би могла да послужи као доказ заједничког деловања, али и дружења британских и српских артиљераца, која ће бити представљена (Слика 6).

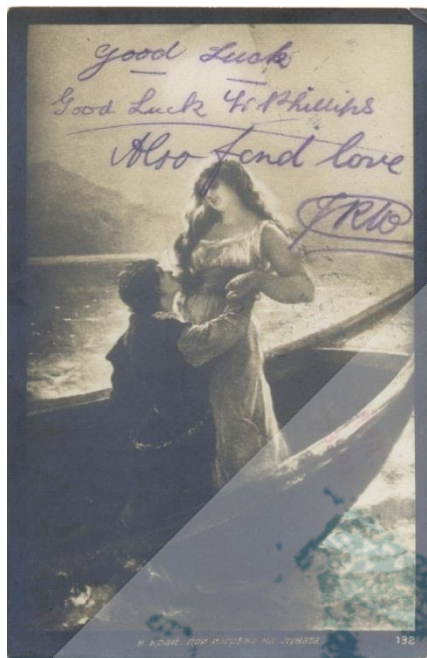
Слика 6

Слика 7

поздрав сви.“ и следе потписи. На истој страни налази се недовољно јасан отисак административног, уместо цензурног, жига црвене боје „2.основна батерија / Бр.____“ (Слика 7)

Полеђина разгледнице упућене 24.04.1915 из Београда за Лесковац за г-цу Ружу ????, код Николе Стефановић са следећим текстом: „Са уранка сећам се вас,

Слика 8

Предња страна разгледнице (Слика 8), која представља једну од уобичајених сентименталних разгледница тог времена, где је тема љубав, даје могући разлог њеног објављивања у овом чланку. У горњем делу наведене слике налазе се три енглеска израза, како следи:

- „Good luck“,
- „Good luck Sr. Philips“, и
- „Also find love“ уз заокружене иницијале „JKW“.

Логичан закључак, који би се могао извући, без претеране маштовитости, да су српски и британски артиљерци били заједно на уранку и да су се сви присутни потписали на овој разгледници. Наравно, ово говори и о пријатељском и другарском, присном односу српских и британских артиљераца – ратних другова, који су заједно ратовали, али су се у слободном времену и лепо дружили.

(наставиће се)

Литература

- [1] Anonimus., Borbe na Dunavu i Savi 1914 -1915, My City Net .
- [2] Fryer E.J.Ch., The Royal Navy on the Danube, East European Monographs Boulder, Distributed by Columbia University Press, New York 1988,
- [3] REVIEW: Popovich on Fryer, The Destruction of Serbia in 1915, H-NET BOOK REVIEW, 1999,
- [4] Troude A., Les relations franco-serbes au sein de l'Armée d'Orient, Musée historique de la ville de Marseille, 9 octobre 2008, sajt Ambasade Republike Srbije u Francuskoj,
- [5] Bourguignat J., "Francuska mornarička misija u Beogradu - 1915", Filatelista br.265/266, 2009,
- [6] Vaucher R., L'Aide Francaise en Serbie, "L'Illustration", 3769, 29 maj 1915,
- [7] Nedok, A., Ruska sanitetska pomoć Srbiji u njenim oslobodilačkim i odbrambenim ratovima XIX i ranog XX veka – 1804 do 1917, Vojno sanitetski pregled 2009; 66 (7).
- [8] Askew C., Askew A., The Stricken Land, Serbia as We Saw it, Eveleigh Nash Company, London, 1916,
- [9] Web E., Butler F.K., The Last Days of Belgrade, The Carthusian, December, 1915

Последња вест: реакција на књигу проф. др Милана Радовановића *Неми сведоци*

Original Message From: "Jérôme Bourguignat"
To: "Misa Radovanovic"
Subject: Book Nemi svedoci

I presented your book to the Académie yesterday, and let it circulate to be watched by the audience. Everybody was very impressed by the work. We (and me particularly) are waiting for an English or French version....

I will write a paragraph on your book, to be incorporated into the Académie email Bulletin. I will send you a copy...

Best regards, Jerome

Војислав Беговић

Преписка ратних заробљеника и интернираних лица из Србије, посредством Међународног комитета Црвеног крста [2]

Конвенцијом Светског поштанског савеза (Рим 1906)¹, уведене су погодности за преписку ратних заробљеника, у случају слања или примања поштиљака, директно или преко посредника – обавештајних бироа у сукобљеним или у неутралним земљама које су их примиле на својој територији.

Преписка намењена ратним заробљеницима или она коју су ратни заробљеници послали ослобођена је свих поштанских такси, не само у земљама порекла и опредељења, већ и земљама које посредују.

На војнике из зараћених држава, који су интернирани у неутралним земљама, примењују се одредбе које важе за ратне заробљенике.

Како је Конвенција примењивана у пракси показује и ово обавештење штампано у "Српским Новинама" 9. септембра 1916:

- Српски Црвени Крст у Женеви добија врло често неплаћена писма и карте од Срба који то чине несумњиво мислећи да се за Швајцарску примају писма и карте без марке (због чега је био принуђен да плати порто поштарину, прим. В.Б.).

Обраћа се пажња свима онима који пишу Српском Црвеном Крсту у Женеви, да шаљу само плаћена писма и карте, јер се убудуће неплаћена писма неће примати.

Француска Пошта и Телеграф, 31. маја 1917. доноси Поштанску уредбу за ратне заробљенике, која се односи на поштанске поштиљке које шаљу или примају:

1. ратни заробљеници;
2. војници зараћених држава, који су интернирани у неутралним земљама, као у Швајцарској, у Холандији итд;
3. интернирани и цивилни заробљеници (поданици зараћених држава, који су задржани или одведени у непријатељску земљу и стављени у концентрационе логоре, под надзор административне власти);
4. друштва за обавештавање о ратним заробљеницима.

Поштиљке, које је допуштено примати у поштанским станицама, биће примане и отправљане, без икаквих поштанских, царинских и других такса. Ово се односи на писма, дописне карте, штампане ствари, мустре и пословне папире – обичне поштиљке и поштиљке које нису за доплату, писма и кутије са означеном вредношћу и поштанске упутнице.

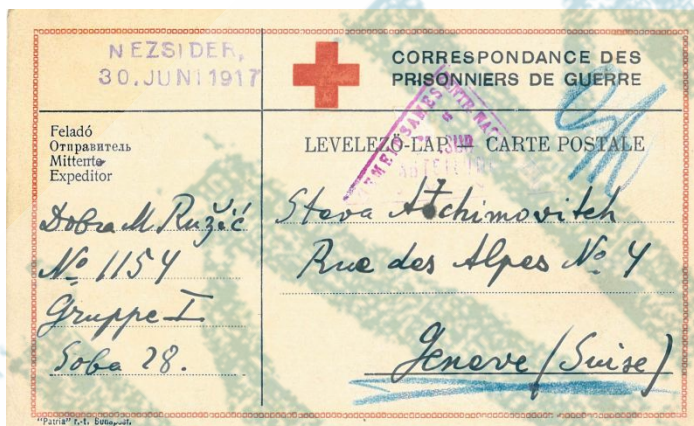
FAKES FORGERIES EXPERTS

¹ Universal Postal Union, Convention of Rome – Detailed regulations for its execution - Article 11, London 1907

У форми упутства, дати су детаљи за све писмовне, упутничке и пакетске пошиљке и наводи: "да се много олакшава експедиција сваке пошиљке, ако се при врху омота, карте и етикете, на левој страни, стави ознака "Par Pontarlier"².

Логори за Србе - ратне заробљенике и интернирана лица

Срби, ратни заробљеници и интернирани цивили затварани су у исте логоре, а смештани у посебне бараке. Први логори за Србе били су: Арад (тврђава), Нађмеђер, Нежидер, Цеглед и Болдогасоњ (Frauerkirchen). Из њих су крајем 1915. године стари логораши премештани уз Дунав у логоре Маутхаусен, Ашах, Хајнрихсгрин (Jindrihovice), Браунау и друге. На њихова места у Нађмеђер су дотерани нови ратни заробљеници и интернирани цивили.

1917. Аверс и реверс франшизне дописне карте за преписку ратних заробљеника, упућене из логора Нежидер посреднику Српског друштва Црвеног крста у Женеви С. Ахимовићу. Из текста се види улога посредника.

Obverse and reverse of the franchise correspondence post card for the correspondence of prisoners of war sent from internment camp Nezider to agent Serbian Red Cross Society in Geneva. The text shows the role of mediator.

Аустроугарска је за сваку нацију имала посебне логоре. У Немачкој је било више логора за Србе. Међу њима су Кенигсбрик (сабирни логор), Минден, Ван и Солтау. Постоји податак да је у логорима у Немачкој било затворено 39.245 српских држављана.

Немачка и Аустроугарска су, по договору, пребацивале логораше из једне у другу земљу, па им се бројно стање често мењало. Из такозваних основних логора, Аустроугарска је логораше упућивала на привремене радове и у привремене логоре, а по завршеном послу враћала их је у основне логоре.

Посредством Међународног комитета Црвеног крста, Аустроугарска и Србија су закључиле уговор о репатријацији оболелих и инвалида по логорима путем размене у току рата. По том уговору су од 1916 до 1918. године преко Швајцарске у Француску репатрирана 6.542 српска ратна заробљеника и интернирана цивила из аустроугарских логора и толико је аустроугарских заробљеника репатрирано у Аустрију.

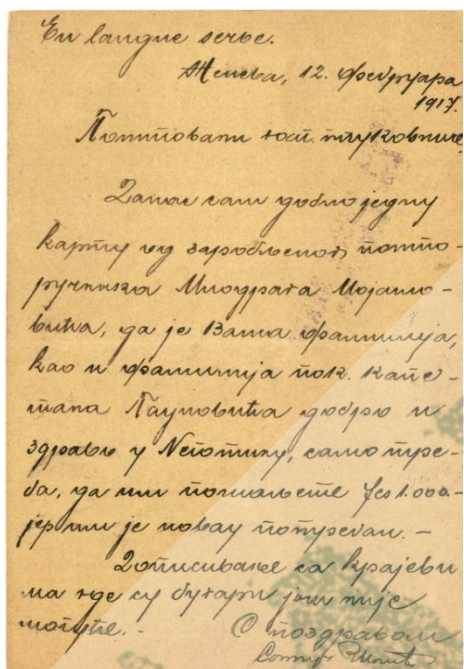
У заробљеничкој преписци помињу се логори у Бугарској: Арханлиското, Варна, Горње Пачарево, Гоморцина, Горња Џумаја, Главнате Милово, Унровеније, Добрич, Маровци, Дунавски депо, Јувирин депо, Карлово, Некурделс, Немичерево, Нарезданик депо, Пловдив, Плевен, Риска, Рушчук, Софија, Сливен, Татар Пазарчик, Хесков (Хасковетоно), Черно, Шумен.

"Српске Новине" у броју 2 од 10. априла 1916. године доносе саопштење у коме се каже да је Српски Црвени крст организовао нарочити одбор, који под именом "Агенција за обавештења" ради у Женеви. Агенција је преко Међународног комитета Црвеног крста почела да прикупља податке о заробљеним и интернираним српским грађанима, а српски чиновници који су запослени у Женеви добили су налог од Краљевске Српске Владе, да среде сав тај материјал и то ће бити објављено у "Српским Новинама". Такође се наводи, да Агенција још није успела да добије податке о заробљеницима у Бугарској.

1917. Аверс франшизне дописне карте женевошког издања упућене од посредника Српског Црвеног крста (обавештајног бироа) српском официру на Солунском фронту.

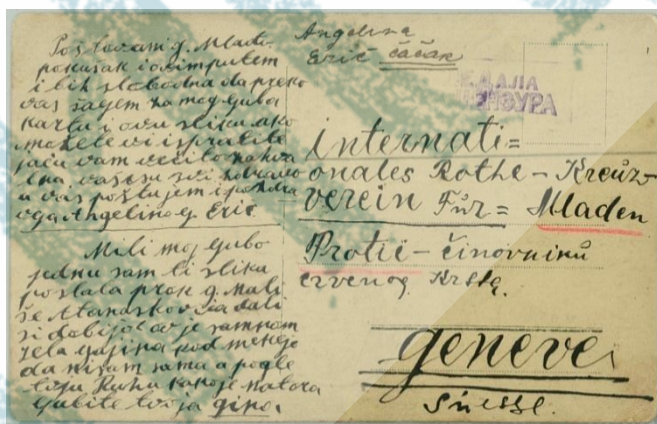
Obverse franchise correspondence post card of Geneva issues sent from mediator Serbian Red Cross (Bureau Notification) to Serbian officer in the Salonika front.

1917. Реверес претходно приказане дописне карте. За потребе цензуре назначен језик (српски). Карта документује улогу посредника у преписци и садржи вредан податак, да "Дописивање са крајевима где су Бугари још није могуће"

Reveres above shows correspondence card. For censorship specified language (Serbian). Card documents the role of mediator in the correspondence, and contains valuable information, "Correspondence with the regions where the Bulgarians had not yet possible".

У саопштењу се даље каже, да веза са Србијом још увек није редовна и сигурна, али је ипак могућност за општење сваким даном боља. "Постоји нада, да ће се за неколико дана утврдити сигурна база за најограниченија општења: о здрављу, животу и новчаним потребама појединих лица и породица".

1916. Фотографија употребљена као дописница, приватне садржине, упућена из Чачка за Женеву, преко Међународног комитета Црвеног крста и посредника Српског Црвеног крста

Picture used as postcard, private content, sent from Cacak (Serbia) to Geneva, through the International Committee of the Red Cross and the Serbian Red Cross mediator.

Други Обавештајни биро ради на Крфу. И један и други прикупљају извештаје о нашим у Србији и све информације и вести о нашим заробљеницима и достављају их заинтересованима. Писмоносна пошта за Србију одлази преко Швајцарске. У делу Србије који је под Аустријом допуштена је

веза са својима, док Бугари у областима које држе не допуштају непосредну преписку.

"Ратни Дневник", који излази у Солуну, из броја у број, преноси из поштанског одељења Врховне команде списак адресата чија су писма из јединица враћена као "непознат". Писма се налазе у пошти Врховне Команде, па се именовани позивају да се јаве својој првој војној пошти, којој се наређује: "да од поште Врховне Команде изиште писмо и уручи га адресату по адреси коју буде код поште депоновао".

1917. Франшизна дописна карта Међународног бироа Црвеног крста у Женеви, за ратне заробљенике, упућена у Србију - село Милутиновац код Трстеника, преко Српског друштва Црвеног крста у Женеви. Франкирана швајцарском марком од 10 сантима.

Franchise correspondence card of the International Bureau of the Red Cross in Geneva for prisoner of war sent to Serbia - the village of Milutinovac near Trstenik through the Serbian Red Cross Society in Geneva. Franked Swiss stamp of 10 centimes.

Општење са нашим у Србији

„Српске новине“³ доносе „Упутство за општење са нашим у Србији, са нашим заробљеним и интернираним“.

- Најпогоднији путеви за преписку и везе са нашим у Србији јесу:

- 1.) Српски Црвени крст у Женеви (Croix Rouge Serbe – Bureau des renseignements Genève – Suisse / 23. Rue Pierre Fatio),
- 2.) Огласи преко „Београдских новина“,
- 3.) Међународни Биро у Берну (Bureau International de la Paix – Service des victimes de la Guerre – C.S. Berne Suisse),
- 4.) Циришки Биро за тражење несталих (Le Bureau Zurichois pour la recherche des disparus, Zurich Suisse),

Даље: Ватикан, шпански двор и дипломатска представништва неутралних земаља. -

(наставиће се)

3 "Српске новине", број 112, Крф 24. децембар 1916., број 114, Крф 29. децембар 1916. и број 115, Крф 31. децембар 1916.

Зоран Р. Бошковић

Посебности код редовних марака са мотивом поштанског саобраћаја и телекомуникација

Наслов текста одређује тему која је прилично запостављена у новијој српској филателистичкој литератури. Посебности, особености, специјалитети, разлике, грешке говоре о маркама које су резултат ређе намерног, чешће ненамерног поступка приликом штампе. Људска али и техничка несавршеност привлачи сакупљаче, а зашто? То је већ питање које треба упутити психолозима. Мене више занима незнање о посебностима како их најчешће зовем и небрига филателистичке организације, која се огледа у скромној чија се издања могу набројати на прсте једне руке. Филателисти Немачке, Аустрије, Енглеске, Француске и других земаља исказују далеко веће интересовање за обраду својих посебности (налаза) него наши сакупљачи. Наши филателисти за такве налазе дају чак веоам понижавајуће. Један врло ружан је „иду у ситна цревца...“ ?

Шта су уопште посебности/специјалитети или популарније грешке? То су на самој марки уочени „знаци“ по којима се „посебна марка“ разликује од тзв. обичне марке. Проналазак неког знака, неке посебности, грешке, коју друге марке немају сваком истраживачу или трагачу, посебно почетницима, причињава огромну радост. Можда би требало, по савету старијих и искуснијих филателиста, ограничити се на само оком видљиве посебности. И поред високог квалитета штампе редовне марке са наведеним мотивом из наслова имају толико забележених посебности да је о њима пре двадесет година изашао и „Каталог посебности“ додуше у приватној режији аутора овог текста. Како то изгледа покушаћу да читаоцима прикажем на примеру једне марке. Морам да поменем и чика Мишу Поповића, старијег филателисту који је код мене пробудио осећај за посебности давне 1989. године.

13 ¼ 12 ½
Слика 1) Марке различитих зупчања

Одабрао сам редовну марку која је издата 12.06.1990. године. Ју каталог број 2316 и Michel број 2429 А и Ц. Марка са нацртом ласте, отвореног коверта и цвета. Основне податке сви већ знамо - да је ова марка пронађена у два различита зупчања 12 ½ (Ц – 13 x 15 рупа) и 13 ¼ (А – 14 x 16 рупа). Знамо такође да постоје различите нијансе у боји које свако према својим

могућностима може да дефинише. Пошто се ради о двобојном офсету боја је дефинисана као светлоултрамарин и цинобер. Што се папира тиче забележено је да постоји обичан беличаст (са сјајем) и обичан жућкаст (без сјаја) папир хомогене структуре што сам и проверио поново путем УВ лампе. Само ћу да Вам препишем из Каталога посебности уочене грешке без жеље да их посебно коментаришем.

поље (1)

поље (25)

поље (26)

поље (41)

поље (42)

поље (50)

поље (54) и (55)

Поље (55) детаљ

поље (86) и (87)

поље (95)

поље (98)

поље (?)

Слика 2) Приказ посебности - детаља са откинутих поља у шалтерском табаку

Према пољу - месту на којем су пронађене у табаку од 100 комада наводим:

- (1) – тачкица ултрамарин боје изнад репа ласте, пронађена у оба зупчања;
- (25) – померене шрафуре (4 црте) по левој страни између крила ласте. Карактеристично за марке у оба зупчања и то је једна од ретких типичних грешака;
- (26) – тачкица цинобер боје поред номиналне вредности „10“ са десне стране;
- (41) – прекинута горња оквирна црта шрафуре у десном углу;
- (42) – ултрамарин тачка на слову (л) у речи Југославија;
- (50) – цинобер тачка у доњем десном углу, изнад слова „а“ у речи „Југославија“;
- (55) – „томпус“ или цигара, неко страно тело прекрило је део марке у процесу штампе. Ова случајна грешка свакако завређује посебну пажњу;
- (86-87) – бела нит преко оквира слике;
- (95) – оштећена „0“ у цифри „10“;
- (98) – белина између крила ласте, односно избледеле ултрамарин шрафуре.
- Нашао сам у својој Збирци посебности и једну грешку која нема забележено поље (?) – цртица ултрамарин боје између крила и репа ласте.

Све наведене грешке су на маркама које су зупчане 12 ½. Такође уочена је појава звана „ирис“ где су нијансе боје марке различите у истом табаку, у два реда један испод другог, или једна марка поред друге што сматрам врло ретким.

Оно што је свакако привукло моју пажњу су марке у зупчању 13 $\frac{1}{4}$ и то две посебности за које нисам евидентирао поља са којих су скинуте у табакү. Прва се може идентификовати са поља (2) и поља (12) у табакү и то је „сенка“ од „0“ у цифри „10“ и заиста ми није јасно како је настала у штампи.

Слика 3) Приказ посебности код зупчања 13 $\frac{1}{4}$

Друга посебност је занимљива јер би могла бити „двоструки отисак“ цинобер боје који сам запазио на више поља у табакү. Но, пре ће бити да се овде ради о проклизавању приликом наношења цинобер боје. Померање иде у десну страну и то само у делу табака. За ову посебност требало би питати неког штампара како је дошло до ове грешке у току штампе. Пронашао сам још и марке у зупчању 13 $\frac{1}{4}$ које су позади са мањим пробијањем боје што се популарно назива „абклач“ слике марке. Није претерано изражен али је видљив и зато сматрам да га треба овом приликом забележити. На сликама детаља које прилажем уз текст све се то може боље сагледати.

Закључак

Из овог малог приказа по мом слободном избору могу да упутим позив сакупљачима да се уреди један озбиљан каталог посебности са овом темом а да се размисли и о другим темама које су до сада каталогизиране али без осврта на посебности: Партизани, Привреда, Индустрија, Тито, Туризам, Културно-историјски споменици. Дакле једна општа специјализација нам недостаје. Први корак је консултовање целокупне литературе са југословенског подручја (посебно аукционих каталога), па онда прегледање сопствених збирки (домаћих и иностраних), скенирање прикупљеног материјала и напoкон (као битно) новчана подршка у изради специјализованог каталога. Читаоцима и сакупљачима остаје да у великој количини материјала пронађу нешто од свега наведеног а они упорнији сигурно да ће наћи још неуочених посебности и грешака на редовним маракама Југославије. Посебно треба обратити већу пажњу на могуће посебности / грешке код марке у зупчању 13 $\frac{1}{4}$.

Литература:

- [1] KAKO SE SKUPLJAJU POŠTANSKE MARKE, Praktični saveti, Izdavač: Generalna direkcija PTT i preduzeće „Jugofilatelija“, prevod sa originala: WIE MAN BRIEFMARKEN SAMMELT RATSCHLAEGE AUS DER PRAXIS 3. Auflage.
- [2] Др Ненад Билбија, РЕДОВНА ИЗДАЊА МАРАКА ЈУГОСЛАВИЈЕ период од 1944 до 1994. године, марке другог периода, ФИЛАТЕЛИСТА 227/228, Београд јун 1996, страна 33 – 38.
- [3] Bošković, KATALOG POSEBNOSTI SVESKA VI, Београд 1996.
- [4] М. Milanović, КАТАЛОГ РЕДОВНИХ МАРАКА М&М Jugoslavija 1945-2005, strana 42.
- [5] MICHEL Europa-Katalog 2013, Band 3: Sudeuropa, страна 670.

Мр Владимир Милић

Пригодно издање Извиђачи - Европа 2007 - два различита папира

Europa CEPT of Serbia 2007 – two different papers

by Mr Vladimir Milic

This work presents review of commemorative issue EUROPA CEPT of Republic of Serbia from 2007. This issue, which is the first EUROPA CEPT issue for Serbia as independent country, has variation in printing paper. One part of quantity was printed on paper which has reaction under UV lamp, but the other part of quantity (larger part) was printed on paper with no reaction under UV Lamp. This Article is trying to answer what is the reason for this difference.

Српско издање Европа 2007 – Извиђачи представља прво издање у оквиру издања Post EUROPE које је Србија издала као независна држава (издање из 2006. године - мотив Интеграције, издато је под називом Србија и Црна Гора). Издање прате две марке у серији (у табачићу форме 8x8) и карнет (у форми 3x2). Недавно сам дошао у власништво табачића и карнета овог издања чија је полеђина изразито беле боје, за разлику од примера које сам већ имао у збирци, чија је позадина благо жућкасте боје. Ова разлика је очигледна и видљива голим оком, те ме је инспирисала на даље истраживање.

Подаци који су тренутно доступни у каталогу *Михел 2013* [1] у вези пригодног издање Поште „Србија“ Европа 2007 – Извиђачи гласе:

- 194 А и 195 А - табачић (8+1)
тираж 70 000 марака односно 8750 табачића
- 196 (Do / Du / E) и 197 (Do / Du / E) - карнет (3 x 2)
тираж 105 000 карнета (погрешан податак, прим.аутора)

И део тиража

II део тиража

Михел 194 А (20 дина)

И део тиража

II део тиража

Михел 195 А (46 дина)

Слика 1 Серија Европа 2007 под дејством УВ лампе

карнет из I дела тиража

карнет из II дела тиража

Слика 2 Карнет Европа 2007 под дејством УВ лампе

Сајт Поште Србија у одељку Филателија, у архиви марака за 2007. годину даје идентичне податке које је објавио и *Михел*, изузев податка о тиражу карнета који по подацима Поште износи 35 000 комада. Ни остали каталози такође још увек не евидентирају било какву разлику код овог издања.

Изражање марака дејством УВ лампе, указало је на разлику у рефлексији, односно марке на белом папиру имају изузетно јаку рефлексију под УВ лампом, за разлику од марака на жућкастом папиру (слика 1 и слика 2).

Из претходног је проистекао закључак, који је само потврдио оно на шта се првобитно сумњало, а то је да постоји разлика у папиру на делу тиража овог издања, односно да постоје два штампања. Разлика у зупчању марака не постоји.

У циљу даљег истраживања, искористио сам марке из комплета Републике Србије и то оне које су изашле непосредно пре и непосредно после издања Европа 2007 – Извиђачи (компарација се односи само на марке штампане у штампарији „ФОРУМ“) – табела 1 и слика 3. Резултати деловања УВ лампе на ова издања, приказани су у наредној табели као и на слици. Иста ситуација је и код марака Републике Српске, са напоменом да тамо није примећена разлика у папиру на једном издању, као код Србије у издању Европе 2007.

<i>Михел</i>	датум	Назив издања	под УВ лампом
192/193	20.04.	Европска заштита природе – градски паркови	реагује
194 I / 195 I	03.05.	Европа – извиђачи – I део тиража	реагује
196/197 I	03.05.	Европа – извиђачи – карнет – I део тиража	реагује
194 II / 195 II	03.05.	Европа – извиђачи – II део тиража	не реагује
196/197 II	03.05.	Европа – извиђачи – карнет – II део тиража	не реагује
198	10.05.	Савет Европе	не реагује
199	21.05.	75 година од лета Амелије Ерхарт преко Атлантика	не реагује
200	28.05.	Доситеј Обрадовић	не реагује

Табела 1

Слика 3 Пригодна издања *Михел* 192-200 под дејством УВ лампе

Издање Европа 2007 – Извиђачи је планом и програмом издавања поштанских марака и вредносница било предвиђено за 3. мај 2007. године. Овај датум се поклопио са одржавањем сајма у Есену (Internationale Briefmarken Messe), где је учешће узела и Југомарка, у периоду од 3. до 5. маја 2007.

Да би ово издање било представљено на поменутом сајму, представници Југомарке су од штампарије добили 1000 серија односно 125 табачића и

непознат број карнета. Табачићи су нумерисани 0001-0125, док је нумерација карнета урађена на њиховим корицама. Преостали део тиража (II део) од 69 000 марака у серији и непознат број карнета (у сваком случају до цифре која је блиска цифри 35 000) дистрибуиран је трговцима у Србији и продавници Југомарке у Таковској. Табачићи су нумерисани 0126-8750, док је нумерација карнета урађена на њиховим корицама.

Евидентно је да је извесна количина враћена и тек тада је уочена разлика између марака које су однете у Немачку и оних које су дистрибуиране у Србији.

На основу анализа произилази следеће:

- марке на табачићима нумерације 0001-0125 су одштампане на истом папиру који је коришћен и за ранија издања. Непозната је количина марака продатих на сајму у Есену.
- марке на табачићима нумерације 0126-8750 су одштампане на новом папиру, који срећемо и на каснијим издањима.

Једини логичан закључак на основу изнетог истраживања је да је папир коришћен за првих 1000 серија и непознат број карнета утрошен и да је за остатак тиража употребљен нов папир, који се евидентно разликује по свом саставу и структури.

Није позната временска дистанца у штампањима делова тиража, али је познато да Пошта није званично тражила доштампавање тиража Европе, након штампања 1000 серија. Дакле, постојао је само један званичан захтев штампарији ФОРУМ за штампање 70 000 серија (код Европе 1969 и Европе 1975 евидентирана су два штампања – I и II, али је тада постојала одлука Поште о доштампавању тиража). Ова околност искључује могућност поделе на I и II штампање Европе 2007. Међутим разлика која постоји у папиру, праћена нумерацијом на табачићима, може бити основ за поделу овог издања на I и II део тиража.

Сакупљачи издања Европе као и подручја Републике Србије неизоставно би требало да провере коју варијанту имају у својим збиркама. Уколико том приликом дође до нових сазнања, аутор ових редова најљубазније моли да му се иста доставе. Готово иста појава постоји и на пригодном издању поводом 150 година од рођења Стевана Сремца из 2005. године (*Михел* 3303), која такође није каталoшки регистрована.

Без обзира, ова два дела тиража неизоставно морају евидентирати каталози који обрађују подручје Србије, бар на начин како је то представљено овде: по нумерацији табачића на I и II део издања.

Литература

[1] MICHEL Europa-Katalog 2013, Band 3: Sudeuropa, страна 1140.

Local Issue Doboj - Serbian Republic (Bosnia and Herzegovina) - 1994. – The complete issues in sheets 10x10, mint, with the certificate. The Michel catalog number 1-10, set price for the sheets is 20 000 euros Michel (page 290 in Michel Catalog – Band 3).

Lokalausgabe Doboj –Serbische Republik (Bosnia und Herzegowina) – 1994. - der wenigen Ausgaben in den Bogen 10x10, postfrisch, mit einem Attest. Der Michel-Katalog-Nummer 1-10, Satzpreis für die Bogen ist 20 000 Michel-Euro (seite 290).

e-mail z.boskovic@ai.ac.rs, mobile +381 (63) 72 75 385

(При)казивање Његошевог портрета

Поводом 200 година од рођења Петра II Петровића Његоша¹, Пошта Србије издала је поштанску марку номиналне вредности 46 динара, на којој је приказан Његош у црногорској националној ношњи. Предложак на основу кога је урађен нацрт за ову поштанску марку није нам познат. Податак се може сматрати небитним, али је врло битан када се анализира естетска страна овога и сваког другог издања. Филателисти су уочили да су наше марке почеле да губе ауру, када је уместо оловке, четкице и боје (што у примеру Његоша није случај) Фото-шоп постао главни алат за стварање фантазмагоричних представа.

Петар Петровић Његош на поштанској марки Србије штампаној поводом 200 година од рођења (1813-2013)

Njegoš on the Serbian postage stamp printed on the occasion of the 200th anniversary of birth (1813-2013)

Петар Петровић Његош на поштанској марки Избегличке владе у Лондону, изdatoј 1943. године

Njegoš on a postage stamp of Yugoslav government in exile in London, issued in 1943.

Портрети историјских личности, а то је свакако Његош, имају своја правила представљања. Због тога, инсистирање на веродостојности лика није никакав веризам, већ заузимање за објективно визуелно меморисање. Постоји портрет-архетип и он се не сме заобићи којим год се ликовним језиком изражавали.

За кратког живота црногорског владике, владара и песника (1813-1851) није направљен велики број портрета. Због упоредивости портрета приказаног на овогодишњем издању марке Србије са Његошевим ликом на изворним Његошевим портретима, нећемо се бавити Његошевим портретом у владичанској одежди.

Међу најверније и најплодније портретисте Његоша убраја се српски сликар, графичар и фотограф Анастас Јовановић који је иза себе оставио малу галерију портрета црногорског владара. Почетком 20. века, Његошев портрет сликају и први црногорски школовани ликовни уметници. Занимљиво је да се готово сви придржавају решења портрета које су радили Анастас Јовановић, Јохан Бес и Аугуст Принцхофер.

Његошев портрет из 1847. године означен је као репрезентативно дело Бечког бидермајера. Његош је представљен у својој националној ношњи, с пуно педантно сликаних детаља. У

¹ Истим поводом, у Биљарди на Цетињу 11. новембра 2013. отворена је изложба "Његошев портрет кроз вријеме".

класицистичком ентеријеру и префињеној обради Његошев лик је "истинит", без идеализације својствене сликарима тог правца

Јохан Бес (Johann Böss, 1822 - 1861), Његош, уље на платну, 1853.
Portrait of the Bishop-Prince and poet Petar II Petrović Njegoš, painted by Johan Böss

Анастас Јовановић (1817- 1899) сликајући Његоша инсистира на детаљима и веризму на основу предложака, пре свега фотографија, посебно главе коју је са снимака преносио на литографски камен.

Анастас Јовановић, Петар Петровић Његош, 1851. калотипија, Музеј града Београда (лево)
Пригодна марка ПОШТЕ СРПСКЕ (десно)
Anastas Jovanović, Njegoš, 1851. calotypes, Belgrade City Museum (left).
Commemorative stamp issued of POSTE SRPSKE (right)

Овај кратак приказ има за циљ да подсети на значај историјског портрета који се преноси на поштанску марку. У случају Његошевог портрета, на новој поштанској марки обавезује постојање-истоветност репродукција фотографских портрета и литографија (Анастаса Јовановића), уметничког портрета рад аустријског сликара Јохана Беса (уље на платну) и још неколико Његошевих савременика – као предложака.

В.Д.Б.

Међународни купон за одговор – Доха модел

Првих дана октобра, Пошта "Србија" почела је са продајом новог међународног купона за одговор (Доха модел) по цени од 170,00 динара. У замени међународног купона за одговор признаје се поштарина за авионско писмо до 20 г. Један DTS = 130,7201 динара (обрачунска јединица у међународном поштанском саобраћају).

Српски међународни купон за одговор: аверс и реверс - део са баркодом и његовом нумеричком интерпретацијом.

www.markice.rs

- тачкице у боји, неравномерно су распоређене или су у низу на оквирним линијама, вертикалним или водоравним

- ивице украсних трака (горња или доња) имају исте недостатке и пропусте као и оне на оквирним линијама: рецкаве-назубљене, слабије или јаче обојене, испрекидане или на обојеним тачкицама

- слова у имену државе у оба писма су: слабије, неуједначено обојена, рецкавоназубљена, испрекидана су тачкицама и бојом замазана

- на слободним белим површинама (рандовима), марке су замазане са бојом, тачкицама боје, цртама или флекама

Потписи сликара и гравера на доњим рубовима марака од 30 динара, зупчаних линијски: $12 \frac{1}{2}$; $12 \frac{1}{2} : 11 \frac{1}{2}$, могу бити: слабије читљиви, слова у траговима, недостаје један од њих или су без потписа.

Међутим, такав недостатак постоји и на другим маркама са привредним мотивима, претежно Привреде II, зупчане чешљасто $12 \frac{1}{2}$.

Променењена боја штампе на појединим маркама, делимично или у целости, постоји на обе емисије са привредним мотивима:

I привреда: прилози

- номинала од 5 динара, већим делом је промењена боја у светло зелено-плавом тону
- марка од 20 динара има промењену боју, сиво смеђе, на глави и предњем делу трупа говечета

II привреда: прилози

- номинала од 50 динара измењена је разређено-замазана, светлијим тоновима зелене боје
- номинала од 75 динара, замазана је светло-ружичастим тоновима по мотиву марке.

Измењене боје ових марака, последице су коришћења нестабилних, непостојећих боја, које се растварају и оксидишу у води и ваздуху или светлосним и другим

изворима зрачења, киселинама, растварачима и др. Наши примерци су последица оксидације из воде или ваздуха.

Децентрираност марака један је од не тако ретких пропуста и неправилности зупчања. Постоји на свим номиналама са мотивима из привреде, а учесталије на оним, које су се чешће користиле у поштанском промету.

Померање од 0,1 mm одразиће се тако да ће 10. ред у табаку бити померен за 1 mm, а половина табака од 100 марака, имаће померено зупчање 0,5 cm у једном или комбиновано у два правца (значајна децентрираност марке)

Последице неправилног (погрешног) улагања папира за штампу

Мерењима димензија слика на свим номиналама са привредним мотивима у знатним количинама неупотребљених марака, добијени су занимљиви и интересантни резултати.

Марке Привреде I:

- исправне димнзије 20x26 mm заступљене су у знатно мањем проценту, око 30 %
- димензија (дужина), краћа је (0,2-0,5 mm), 80 % у односу на ширину мотива на номиналама: 2, 3, 5, 10, и 12 динара, I и II штампања дужина је краћа (0,4-0,5 mm), док је ширина непромењена, смањена или повећана (0,1-0,2 mm) на номинали од 10 динара оба штампања
- обе димензије су промењене (скраћене), дужина најчешћа 0,5 mm, а ширина (0,2-0,5 mm) на вредностима: 0,50, 1, 7 и 16 динара
- нема промене димензије марака на вредностима од 20 динара у оба штампања
- дужина марке краћа је (0,2-0,4 mm), а ширина (0,1-0,2 mm) вредности од 30 динара у 90 % испитаних марака, оба штампања
- марка од 50 динара у 80 % случајева има промењене обе димензије: дужину (0,4-0,5 mm), а ширину (0,1-0,2 mm).

Марке Привреде II, номинале до 20 динара:

- исправне димнзије 20x26 mm промењене су у 50 % случајева испитаних марака
- марка од 1 динара, има промењене обе димензије мотива (0,5 mm) у 95 % случајева
Умањену дужину (0,2-0,5 mm), има марка од 2 динара у 30 % случајева. Остале су са промењеном ширином.
- скраћена је дужина мотива марке од 5 динара (0,5 mm), а исправне ширине
- марке од 10 динара има исправну дужину, а увећану ширину (0,2-0,4 mm)
- димензије слике марака од 15 динара непромењене су

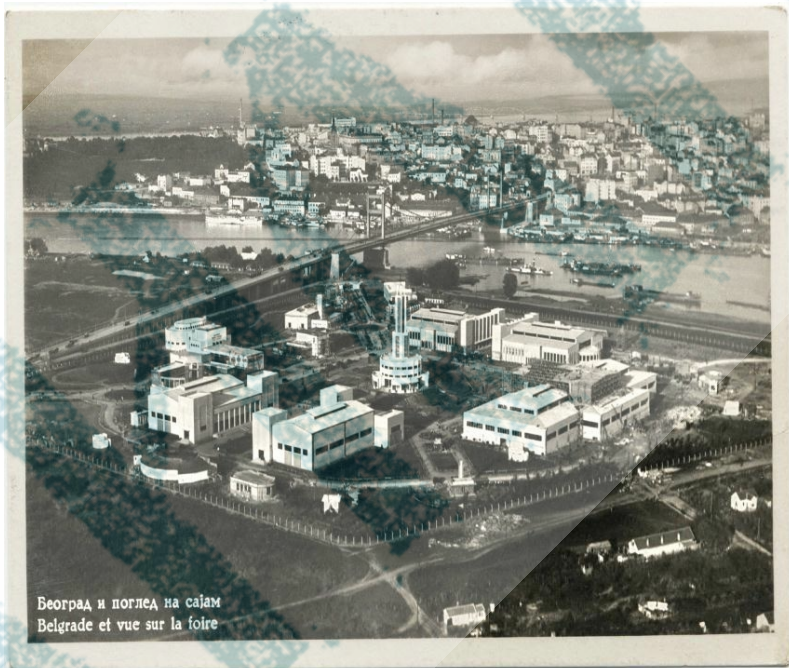
Марке Привреде II, номинале од 20 до 100 динара:

- марка I штампања од 20 динара непромењене је ширине, а скраћене дужине (0,1-0,2 mm), а II и III штампања, димензије су исправне
- номинала од 25 динара, I штампања има у 50 % случајева промењене обе димензије: краћу дужину (0,1-0,2 mm), и увећану ширину (0,2-0,3 mm) у 80 % случајева.
- номинала од 35 динара (различита штампања), ширина је већа 0,5 mm, а исправна дужина. На два примерка утврдили смо димензије мотива 20x27 mm
- Дужина марке краће је 0,5 mm, са исправном ширином на вредности од 30 динара I и II штампања
- смањену дужину (0,2-0,5 mm), има марка од 50 динара у 6-8 % случајева. Остале испитане номинале исправних су димензија
- марка номинале 75 динара исправних је диманзија у 85 % случајева, I штампања, а 15 % имају смањену дужину (0,1-0,2 mm)
- непромењених су димензија 50 % марке номинале 75 динара II и III штампања, зупчане линијски 12 ½. Друга половина је са промењеним димензијама: скраћена дужина и повећана ширина (0,1-0,2 mm)
- номинала од 75 динара зупчана линијски 11 ½, на свим испитаним маркама исправних је димензија
- вредност од 30 динара, зупчана линијски 12 ½ и мешовито 12 ½ : 11 ½, исправних су димензија
- у 80 % случајева марака од 100 динара (сва штампања), величина слике марке непромењена је. Остали проценат је са већом ширином (0,2-0,3 mm)

Саша Недељковић, члан Научног друштва
за историју здравствене културе Србије

Београдски сајам пре II Светског рата

Краљевина Југославија је радила све до Другог светског рата на изградњи Новог Београда. Подигнут је аеродром и фабрика Рогожарски. Подизањем Моста краља Александра омогућено је повезивање Београда са Земуном и изградња сајма 1937. Сајам је био повезан са Београдом, Земуном и са аеродромом. Приређени су салони аутомобила, авиона, На сајму је холандска фирма Филипс приказала телевизијски пренос 1938. Сем за изложбе Сајам је имао и друге намене. На сајму су организоване културне манифестације. Потпорна задруга београдских новинара приредила је за време Ваздухопловне изложбе (1938) први народни фестивал већих размера, на којем су учествовали играчи, певачи и свирачи из народа у народној ношњи [1]. Поводом Ваздухопловне изложбе, чехословачки произвођач аутомобила Шкода конструисао је челични падобрански торањ висок 74 метра, у то време највиши у свету. Платформе за скакање налазиле су се на висинама од 40 и 60 метара [2].

1938 Београдски сајам - снимак из ваздуха
Belgrade Fair footage from the air

Први београдски сајам свечано је отворен 11. септембра 1937. године. Најважније манифестације и приредбе Београдског сајма одржане у 1938. години биле су: Велика међународна Радио изложба (23. I – 1. II), Први међународни салон аутомобила у Београду (5–15. марта); Велики југословенски музички фестивал филхармонија Београда, Загреба и Љубљане (10. IV –11. IV), Велики пролећни међународни сајам узорака (од 30. IV до 9. V), Прва међународна ваздухопловна изложба (од 28. V до 13. VI), Велики јесењи сајам узорака (од 10. IX до 19. IX).

11. септембар 1937. Свечано отварање Београдског сајма. На слици у горњем левом углу види се зграда у којој је радила пошта БЕОГРАД САЈАМ.
11th september in 1937. Official opening of the Belgrade Fair. The picture in the upper left corner shows the building where there was post office BELGRADE FAIR.

Жигови поште БЕОГРАД САЈАМ, са шалтерском ознаком 1 и 2
Postmarks Belgrade Fair, designation postal counters 1 and 2

1937. 12. септембар. Марка редовног издања за ваздушну пошту од 50 дин. на којој је приказан Мост краља Александра у Београду, са централном сајамском кулом (десно) и суседним павиљонима.

1937. 12. september Regular stamp issues for air mail from 50 dinars. showing the bridge of King Aleksandar in Belgrade, with The Central fair tower (right) adjacent pavilions.

Нацрт Сретена Грујића, изузетне графичке лепоте, као да је рађен за растер дубоку штампу. Наиме, повећањем могу се уочити тачке на које су разбијене поједине линије цртежа, чиме је постигнута већа градација тонова. Као предлог, послужила је фотографија снимљена са једног од сајамских павиљона (на левој обали Саве). Марка је штампана техником офсета.

26. јануар 1938. Препоручено писмо послато из Београда за Сарајево са пригодним жигом Радио изложбе. Пошта Београд 1.
1938. 26th January. Registered letter sent from Belgrade to Sarajevo with commemorative postmark of Belgrade Radio show.

28. мај 1938. Пригодно издање са доплатним вишком поводом Прве међународне аеро-изложбе одржане на Београдском сајму. Доплатни вишак прикупљен у корист Југословенског Аероклуба.
Нацрт Сретена Грујића: авион у снопу рефлектора над Београдом.
1938 28th May. Commemorative postage stamps with charity surpluses occasion of the first international aerial exhibition held at the Belgrade Fair. Charity surpluses accumulated in favor of the Yugoslav Air Club.
Draft Sreten Grujić: plane of a searchlight over Belgrade.

1938. 28. мај. Исечак коверта са маркама и пригодним жигом
Прве међународне ваздухопловне изложбе.
1938. 28th May. Clip of envelope with stamps and commemorative cancel
the first international air show.

Стил, готово класичне једноставности и елеганције контура, дошао је до пуног изражаја у нацрту марке за Прву ваздухопловну изложбу, која је изведена у четири боје. Он истиче централну кулу сајма, на марки десно, и мост, као доминанте, док авион у горњем левом углу симболизује саму изложбу.

То решење, са наглашеном графичком снагом налази се и на плакату Изложбе.

Плакат Прве ваздухопловне изложбе
Poster of the first aviation exhibition.
Night night appearance of the of the first
aviation exhibition in Belgrade.

Конечно, једно филателистичко подсећање на Старо сајмиште представља пригодан жиг припремљен за изложбу у Јеврејском историјском музеју у Београду 2009. године.

Напуштен након немачког бомбардовања Београда 6. апила 1941, сајамски простор удаљен неколико километара од Земуна нашао се на територији

која је ушла у састав Независне Државе Хрватске. Она је на захтев Немаца тај простор уступила и на њој дозволила успостављање логора. За време окупације близу 8.000 Јевреја и 32.000 Срба угушено је у душегупкама, стрељано у Јајинцима или умрло у самом логору. Логор је био активан од октобра 1941. до јула 1944. године. Старо сајмиште било је централно место холокауста у окупираној Србији.

Напомене :

[1] Љубица С. Јанковић, „Београдски фестивал народних игара и песама”, „Вардар XXVII Календар Кола Српских Сестара за просту 1939 годину”, Београд, стр. 65-69;

[2] Душан Бабац, „Специјалне јединице југословенске војске у Априлском рату”, Београд, 2006, стр. 25;

Састанци филателиста у Београду, улица Светог Саве 16-18/II
недељом од 9 до 14 часова

ArGe Jugoslawien & Nf e.V. im BDPH

Die Balkanspezialisten & Posthistoriker inkl. Besetzungsausgaben

Удружење **ArGe Jugoslawien** обухвата филателију и поштанску историју свих претходних и садашњих држава на простору бивше Југославије. Осим подручја Краљевине и Републике Југославије, заступљена су и подручја аустријске и мађарске поште на поменутом простору, окупације за време Другог светског рата, окупације Босне и Херцеговине, партизанске поште и још много тога.

Часопис **Südost-Philatelie** излази три пута годишње.

Постаните члан и придружите нам се!

www.arge-jugoslawien.de

Erster Vorsitzender

Peter Hornung-Andersen
040 / 27 87 29 27
peter.hornung@arge-jugoslawien.de

Geschäftsführer

Tobias Huylmans
0170-29 29 974
tobias@huylmans.de

Finanzvorstand&Redakteur

Dr. Jan Ulrich Clauss
0228 / 35 35 39
(nur 21-24 h)
clauss@gsi-bonn.de

Преглед издања Поште „Србија“

2. IX 2013. - Радост Европе

[561]

[562]

аутор: М. Калезић штамп.: ФОРУМ

[561] – 22 дин – цртеж Рита Каваи

[562] – 46 дин – цртеж Маја Трифуновић

зупч. – 13 ¾, чеш. папир - гладак

гума - полусјајна табак - 8+1 (3x3)

тираж - 45 000 КПД - 1

14. X 2013. - 50 година Уставног суда

[563]

аутор: Б. Савић штамп.: ФОРУМ

[563] – 22 дин - знак суда и устав

зупч. – 13 ¾, чеш. папир - гладак

гума - полусјајна табак – 10 (5x2)

тираж - 25 000 КПД - 1

25. X 2013. - Дан марке

[564]

„NS“ ознака цртача
на 7. пољу у табаку

аутор: Н. Скочајић штамп.: ФОРУМ

[561] – 22 дин – жигови, закон о пошти

зупч. – 13 ¾, чеш. папир - гладак

гума - полусјајна табак - 25 (5x5)

тираж - 45 000 КПД - 1

28. X 2013. - Божић

[565]

[566]

аутор: М. Николић штамп.: ФОРУМ

[565] – 22 дин – икона Павле Симић

[566] – 46 дин – икона Павел Ђурковић

зупч. – 13 ¾, чеш.

папир - гладак

гума - полусјајна

табак - 8+1 (3x3)

тираж - 215 000

КПД - 1

13. XI 2013. – 200 година од рођења
Петра II Петровића Његоша

[567]

аутор: М. Калезић

штамп.: ЗИН

[567] – 46 дин - портрет П.П. II Његоша

зупч. – 13 ¾, чеш.

папир - гладак

гума - сјајна

табак - 8+1 (3x3)

тираж - 50 000

КПД – 1 / МК - 1

20. XI 2013. – Наука - Гимназије

[568]

[569]

[570]

[571]

аутор: М. Николић

штамп.: ЗИН

[568] – 22 дин – гимназија Нови Пазар

[569] – 22 дин – гимназија Пријепоље

[570] – 22 дин – гимназија Панчево

[571] – 22 дин – гимназија С. Митровица

зупч. – 13 ¾, чеш.

папир - гладак

гума - сјајна

табак - 25 (5x5)

тираж - 25 000

КПД - 4

25. XI 2013. - 125 година од рођења
Александра I Карађорђевића

[572]

аутор: Б. Савић

штамп.: ЗИН

[572] – 50 дин - портрет краља Александра
зупч. – 13 ¼, чеш. папир - гладак
гума - сјајна табак - 8+1 (3x3)
тираж - 50 000 КПД – 1 / МК - 1

28. XI 2013. – 160 година фабрике
Застава оружје у Крагујевцу

[572]

аутор: Н. Скочајић штамп.: ЗИН
[573] – 22 дин – зграда фабрике и стари топ
зупч. – 13 ¼, чеш. папир - гладак
гума - сјајна табак - 25 (5x5)
тираж - 45 000 КПД - 1

2. XII 2013. – Заједничко издање
Србија - Алжир

[574]

[575]

аутор: A.Kerbouche / Р. Бојанић-Н. Скочајић штамп.:
ФОРУМ

[574] – 46 дин - народна радиност

[575] – 46 дин - народна радиност

Блок број 11 - [574]+ [575]

зупч. – 13 ¾, оквирно папир - гладак
гума - полусјајна блок
тираж - 20 000 КПД - 1

6. XII 2014. – 900 година од рођења
Стевана Немање

[576]

„NS“ознака цртача
на 17. пољу у табаку

аутор: Н. Скочајић штамп.: ЗИН

[576] – 22 дин - Студеница, фреска

зупч. – 13 ¼, чеш. папир - гладак
гума - сјајна табак - 8+1 (3x3)
тираж - 25 000 КПД - 1

Преглед доплатних марка Србије

[35 IV]

14. IX 2013. – 21. IX 2013.
Недеља солидарности

зупч. – 13 ¼, чеш.
папир – гладак
гума – сјајна
табак: 100 (10x10)
тираж - 750 000
штампарија: ЗИН

напомена: исти цртеж коришћен је 2010., 2011.
и 2012. године

[54]

7. X 2013. – 14. X 2013.
Дечија недеља

зупч. – 13 ¼, чеш.
папир – гладак
гума – сјајна
табак: 100 (10x10)
тираж - 350 000
штампарија: ЗИН

напомена: за време трајања Дечије недеље
биле су у употреби налепнице од 20, 30 и 40
динара

[55]

4. XI 2013. – 10. XI 2013.
За европско првенство у
рукету за жене 2013

зупч. – 13 ¼, чеш.
папир – гладак
гума – сјајна
табак: 100 (10x10)
тираж - 750 000
штампарија: ЗИН

[56]

18. XI 2013. – 12. XII 2013.
Народна библиотека Србије
на Врачарском платоу
1973-2013

зупч. – 13 ¾, чеш.
папир – гладак
гума – полусјајна
табак: 100 (10x10)
тираж - 750 000
штампарија: ФОРУМ

TABLE OF CONTENTS

Editor's preface.....	3
Serbian Encyclopedia.....	4
Organization of Postal and Telegraph services in Montenegro 1870 – 1915 [5]– <i>Milos Jaksic</i>	5
Postal service of Ravna Gora Movement [4] – <i>Mirko Caran</i>	8
First Issue of Serbian Letter Cards from 1893/94 – <i>Miodrag R. Vukovic</i>	11
Presentation of the book Silent witnesses.....	18
Design Errors on Stamps– <i>Dragoslav Djukanovic</i>	20
Stamps with the image of Montenegro Queen Milena – <i>Hermann Dietz</i>	21
Allies in the defense of Belgrade (and Serbia) from the riverside– <i>Milan Radovanovic</i>	23
WWI POW-mail [2]– <i>Vojislav Begovic</i>	29
Definitive postage stamp - Swallow 1990 – <i>Zoran Boskovic</i>	34
Europa CEPT of Serbia 2007 – different papers – <i>Vladimir Milic</i>	37
Commemorative postage stamp Petar II Petrovic Njegos.....	40
Definitive postage stamps "Economy" [3] – <i>Aleksandar Brusin</i>	42
Old Belgrade Fairground – <i>Sasa Nedeljkovic</i>	48
Postage stamps issued by Post "Serbia" in the period September - December 2013.....	53

ПРЕТПЛАТА / SUBSCRIPTION

Годишња претплата	1200 дин (4 броја) + слање
Annual subscription	16 EUR (4 copies) + postage

ОГЛАШАВАЊЕ / ADVERTISING

Мали огласи / Classified	300 дин/3 EUR
¼ стране / ¼ of the page	500 дин/5 EUR
½ стране / ½ of the page	1000 дин/10 EUR
1 страна / 1 page	1500 дин/15 EUR
унутрашња страна корица /The inside cover page	2500 дин/25 EUR
последња страна корица /The outer cover page	5000 дин/50 EUR

ГЛАСАЈТЕ ЗА НАЈЛЕПШУ ПОШТАНСКУ МАРКУ СРБИЈЕ 2012.

ГЛАСАЈТЕ ДО 20. II 2014.

Учествујте и Ви!

Пошта Србије организује избор
најлепше марке Србије у 2012.

Гласање је предвиђено путем купона,
који можете предати на шалтеру било
које поште или га послати на адресу:

ЈП „Пошта Србије“,

РЈ „Србијамарка“

Служба за маркетинг и развој
Палмотићева 2/V, 11000 Београд

Резултати гласања ће бити објављени
на корпоративном сајту Поште Србије

www.posta.rs

